Lapsiperhevaiheessa ratkeaa uusiutuuko vai ikääntyykö työvoima ja väestö

Karsivatko toimeentulohaasteet työvoiman uusiutumisen kannalta ratkaisevat 3+ lapsimäärät?

Matti Sillanpää

3+ tiimi: www.kolumbus.fi/kolmeplus/alku.htm

Lapsiperheiden Etujärjestö ry: www.lape.fi

24.1.2008

Väestörakenneuhka: tarvitaan aktiivista perhe- ja väestöpolitiikkaa

- Tarvitaan edellytyksiä myös syntyvyyden kasvuun lääkkeeksi jyrkkään ikääntymiseen
- Lapsiluvun kasvulle on kovia taloudellisia kynnyksiä, myös verotuksella aikaansaatuja
  - ensimmäinen lapsi
  - 3+ lapset
- Lapsiperheet ovat kannattavin investointikohde
  - panostus lapsiperheisiin turvaa yhteiskunnan kilpailukyvyn, jatkuvuuden ja hyvinvoinnin rahoituspohjan jatkossa

Arvovalinta: yhteiskunnan väestöllinen ja kulttuurinen jatkuvuus vai häviäminen?

1 Syntyvyys on uusiutumistasolla eli naista kohti on 2,1 lasta

> *väestö ja kulttuuri uusiutuu*

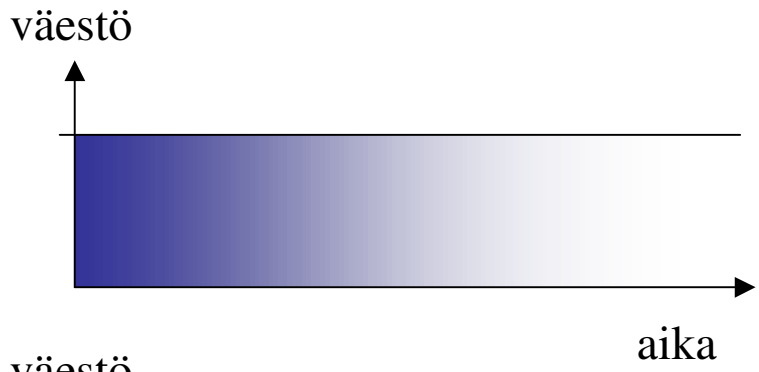

2 Syntyvyys on alle uusiutumistason, maahanmuutto korvaa vajeen

> *väestö ja kulttuuri korvautuu*

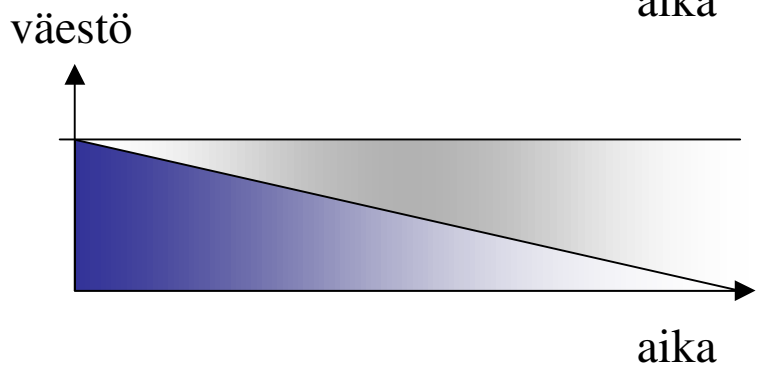

3 Syntyvyys on alle uusiutumistason, maahanmuutto ei korvaa vajetta:

> *väestö ja kulttuuri häviää*

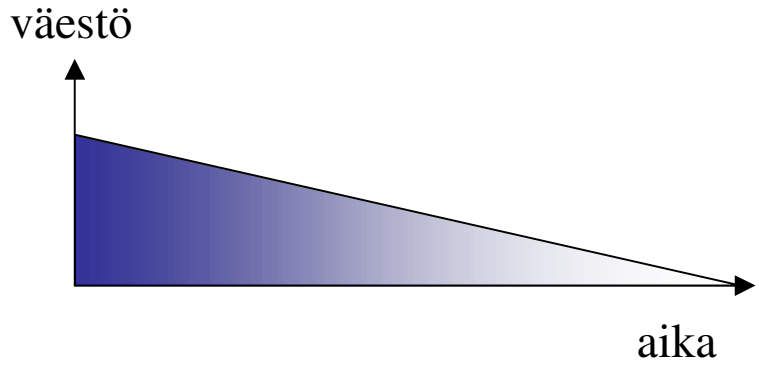

Syntyvyyden vertailu muihin huononevan vanhushuoltosuhteen maihin ei riitä

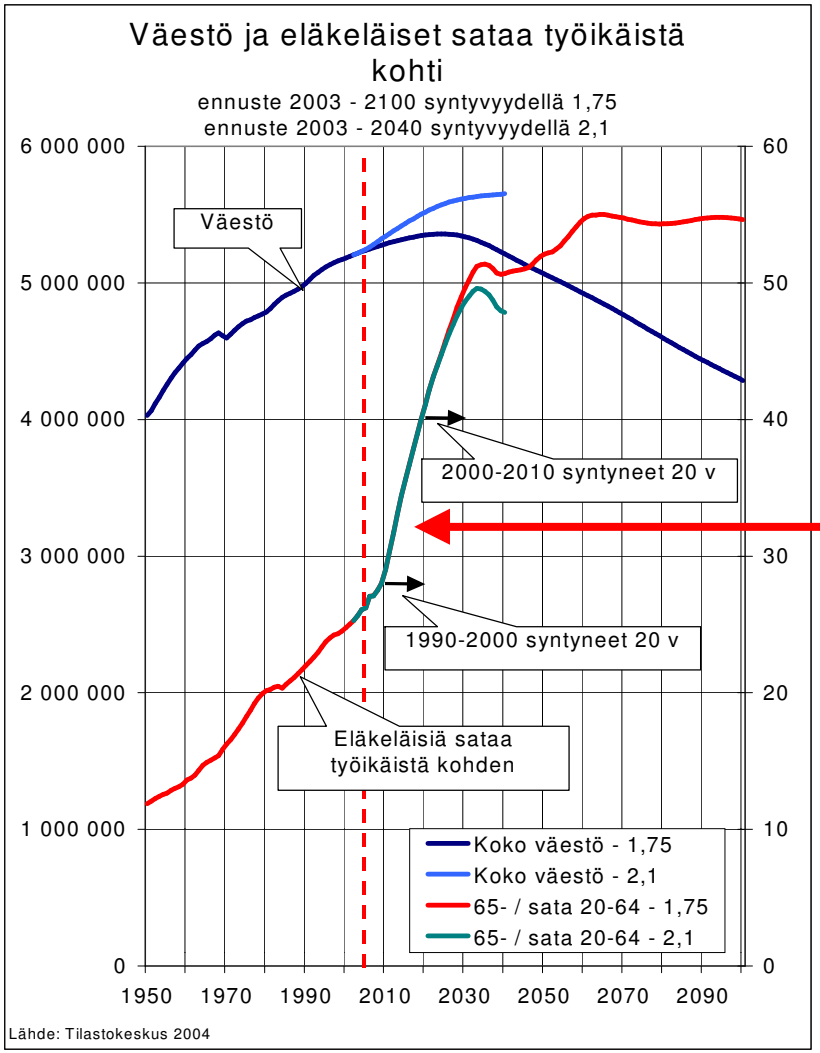

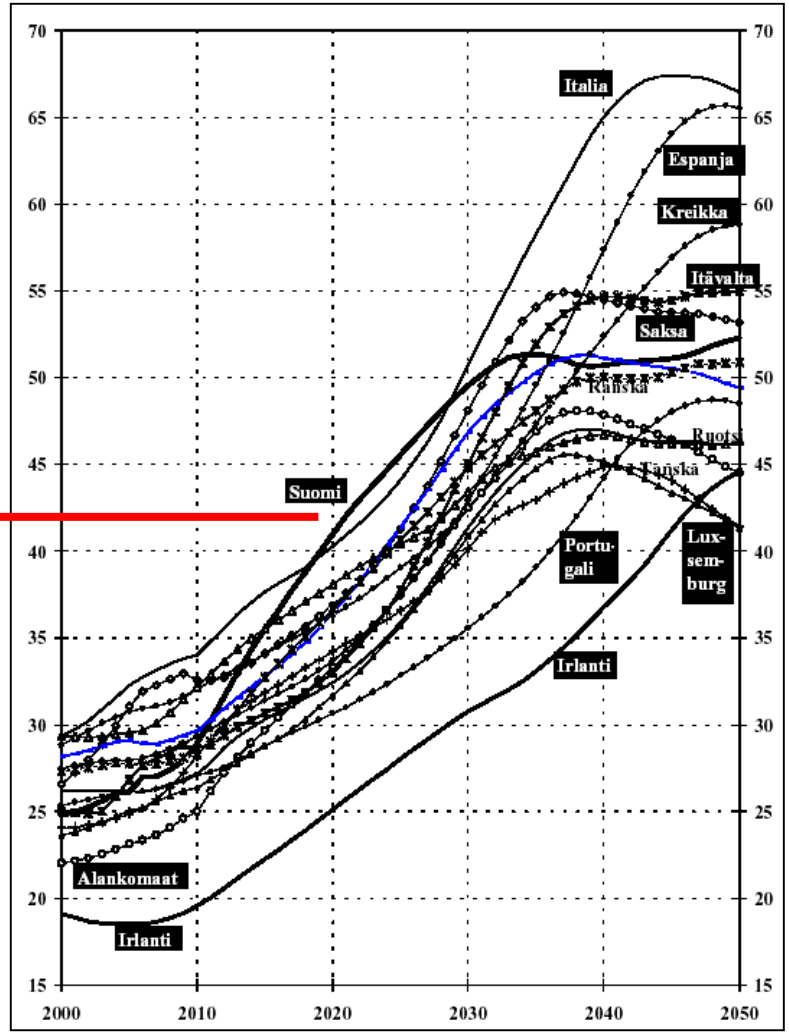

Lähde: Parkkinen, keskustelualoitteita 265, VATT 2002

Suomen syntyvyys Pohjoismaiden pienin

Kaupunkimaisten kuntien syntyvyys ohjaa koko maan lukuja

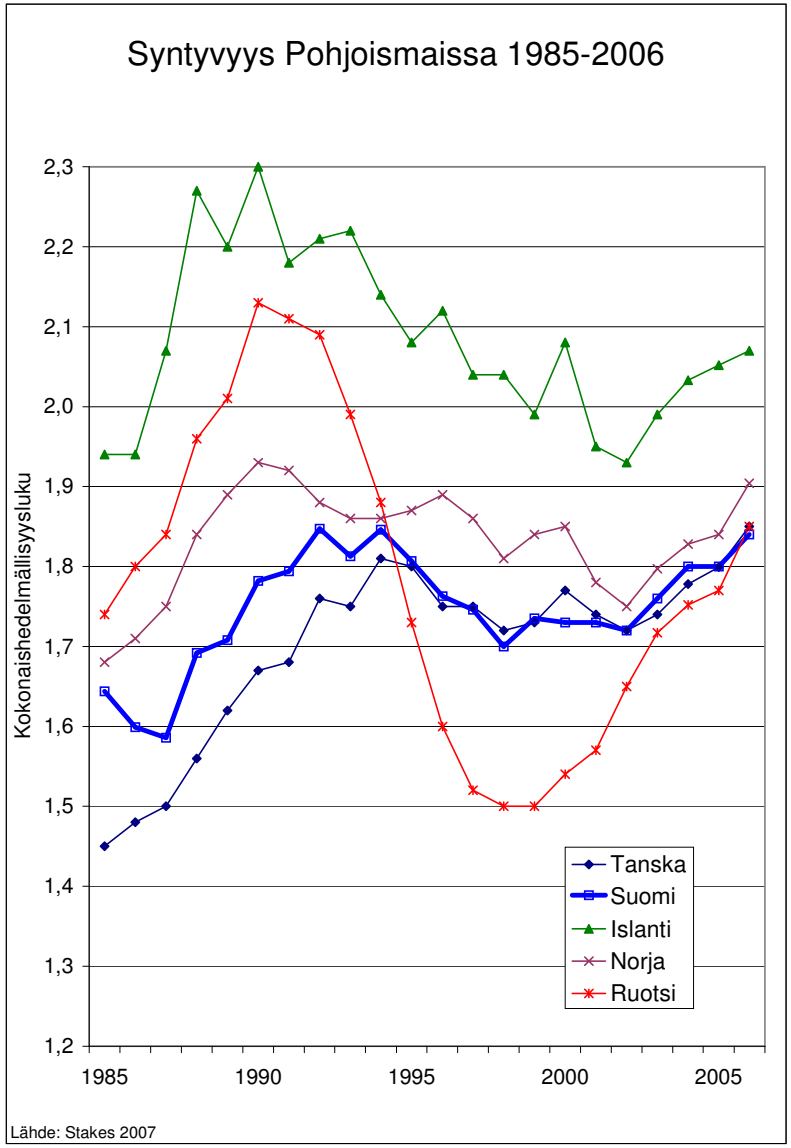

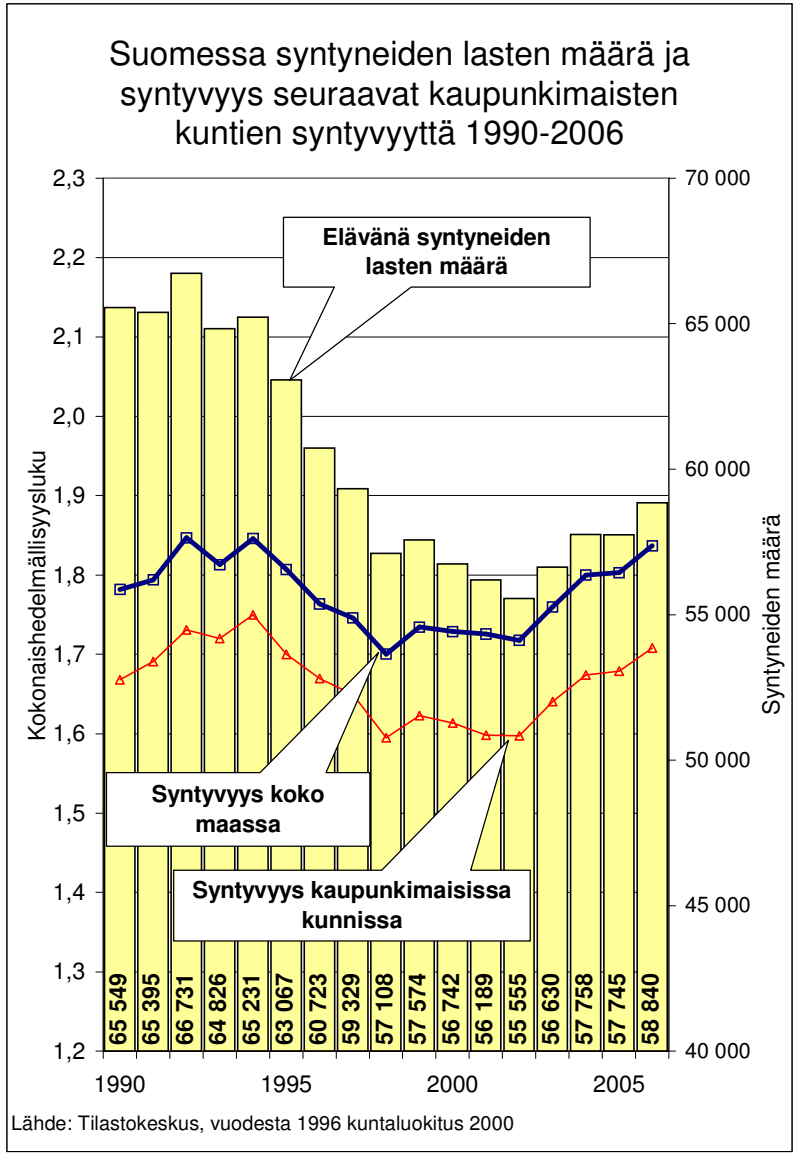

Lapsiperhevaiheessa ratkeaa eläkevaiheen aktiiviväestön koko

Väestöllinen rooli		Ikäryhmä	1950-1969	1970-1989	1990-2009	2010-2029	2030-2049	2050-2069
Uusijat	Lapset	**0-19**	1 650 000	1 370 000	1 260 000	1 170 000	1 110 000	1 050 000
Aktiivit	Lapsi-perheet	**20-39**	1 220 000	1 520 000	1 380 000	1 290 000	1 210 000	1 140 000
	Rahoittajat	**40-59**	1 010 000	1 110 000	1 470 000	1 360 000	1 290 000	1 210 000
Eläkeläiset	Kulttuurin siirtäjät	**60-79**	470 000	700 000	870 000	1 260 000	1 200 000	1 160 000
	Hoitajia tarvitsevat	**80+**	40 000	90 000	180 000	320 000	530 000	520 000
		Yht	4 390 000	4 790 000	5 160 000	5 400 000	5 340 000	5 080 000
Lapsia lapsiperheikäistä kohti			**1,4**	**0,9**	**0,9**	**0,9**	**0,9**	**0,9**
Aktiiveja eläkeikäistä kohti			**4,4**	**3,3**	**2,7**	**1,7**	**1,4**	**1,4**

20 vuoden keskiväkilukujen lähteet: Vuodet 1950-2004 Tilastokeskus, vuodet 2005-2069 KELAn väestöennuste 2004-2075 (syntyvyys 1,8, nettomaahanmuutto 5000); 3-

- Ennustettu syntyvyys ja maahanmuutto eivät riitä uusimaan aktiiviväestöä
- Ikäluokasta toiseen vanhuusajan sosiaali- ja eläketurvan maksulle luodaan tulevan aktiiviväestön koosta riippuva pohja rahoittaja- ja lapsiperhevaiheissa
- Rajusti kasvavan 80+ ikäluokan hoitajista merkittävä osa syntyy tulevaisuudessa: lasten saantiedellytyksiin kannattaa vaikuttaa nyt, parempaa aikaa ei ole tulossa

Aktiiviväestön väheneminen pysähtyy 1-2% kasvulla lapsia saavien osuudessa

Tarvitaan lisää lapsia korvaamaan eläkeikään tulevat

65 ja 20 vuotta* täyttävät Suomessa 1960-2070

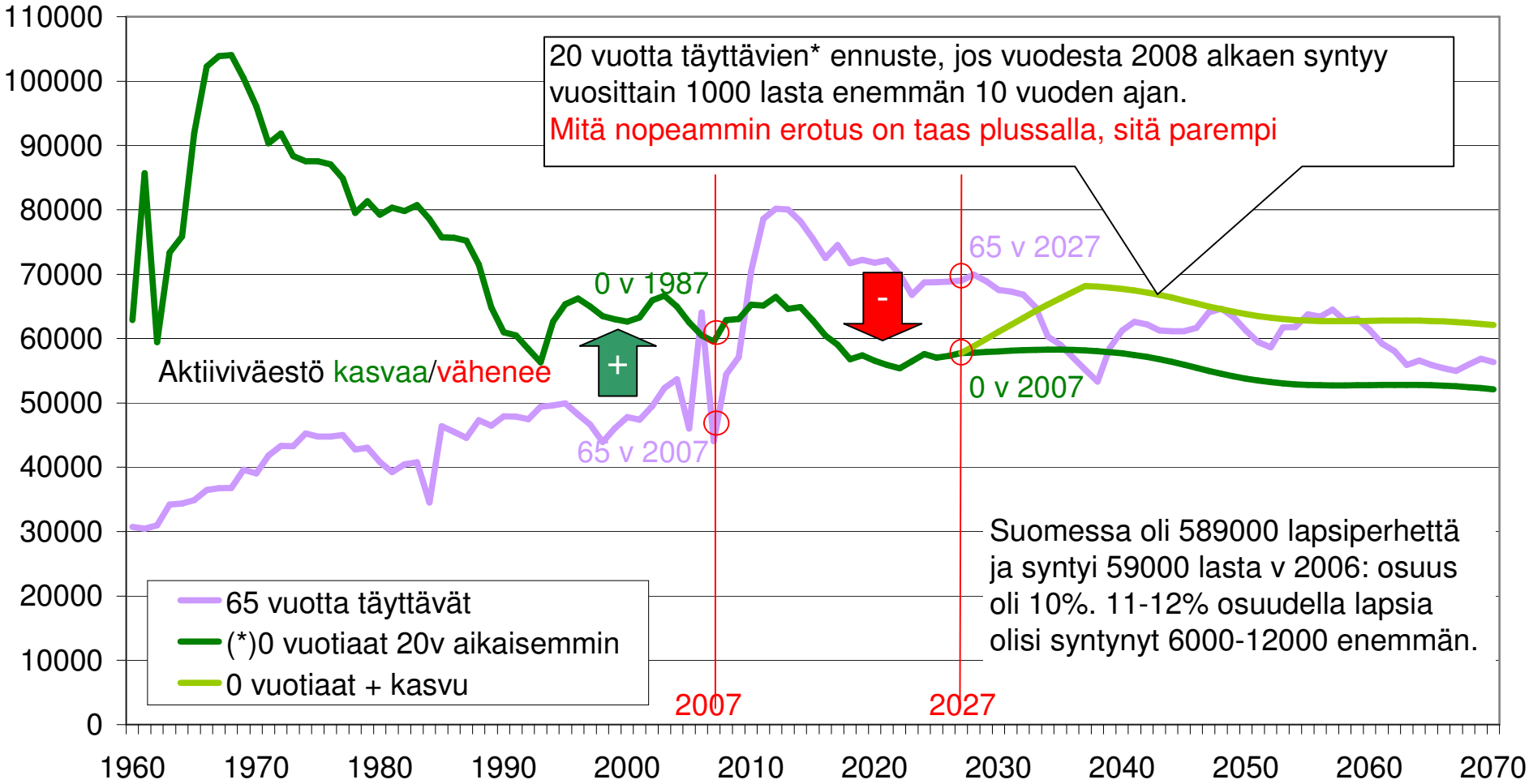

Lähteet: Vuodet 1960-2004 Tilastokeskus, vuodet 2005-2070 KELAn väestöennuste 2004-2075 (syntyvyys 1,8, nettomaahanmuutto 5000), 3+ tiimi

Vanhushuoltosuhde paranee lasten määrän kasvusta jo 15 vuoden kuluttua

Tarvitaan lisää lapsia parantamaan vanhushuoltosuhdetta

65 ja 80 vuotta täyttäneiden suhde sataa 15-64 vuotiasta kohti 1940-2040

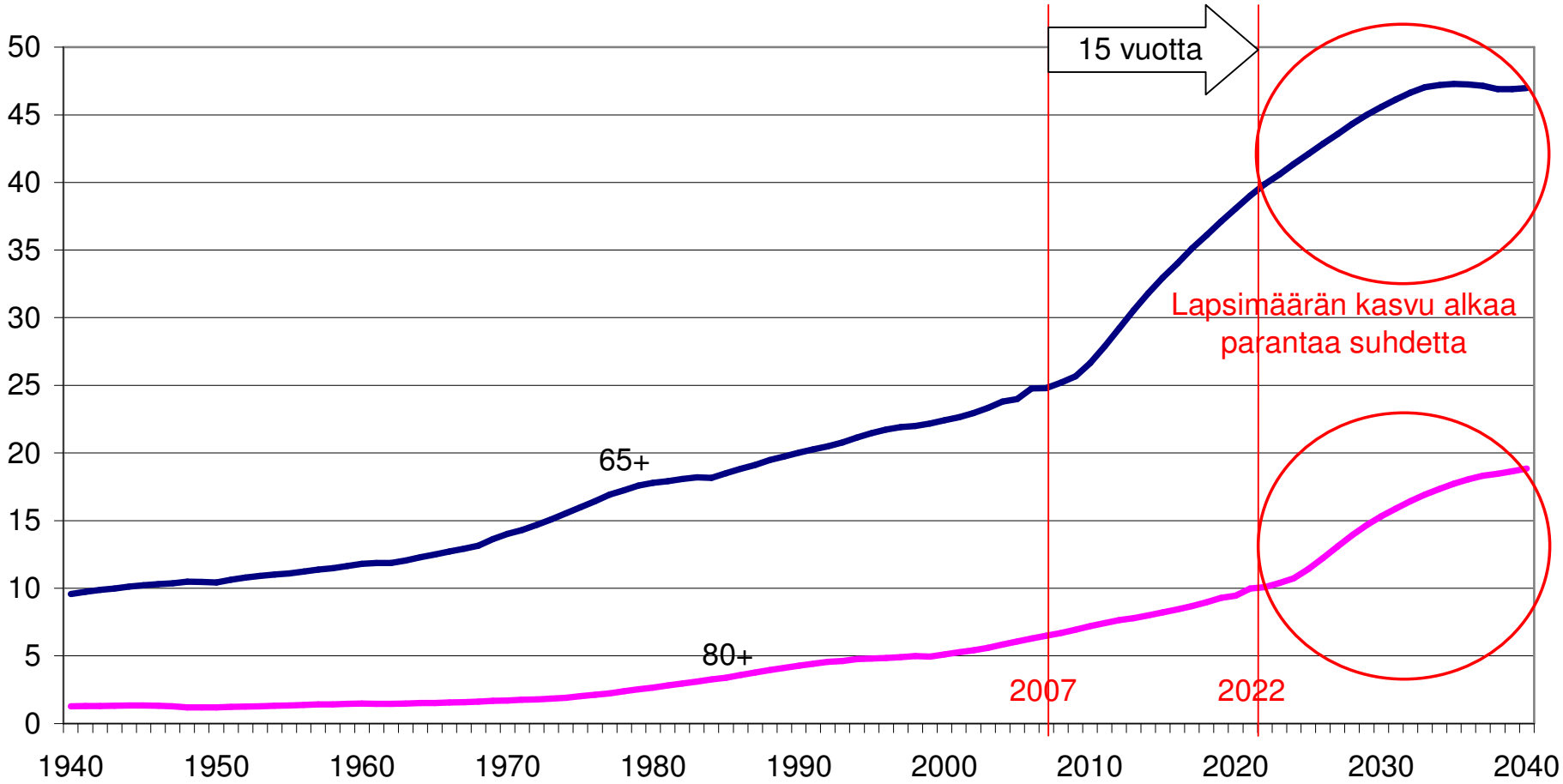

Lähteet: Tilastokeskus, väestöennuste 2007; 3+ tiimi 2007

Lapsiluku ja syntyvyyden lasku

uusiutumistason alle mentiin 1969

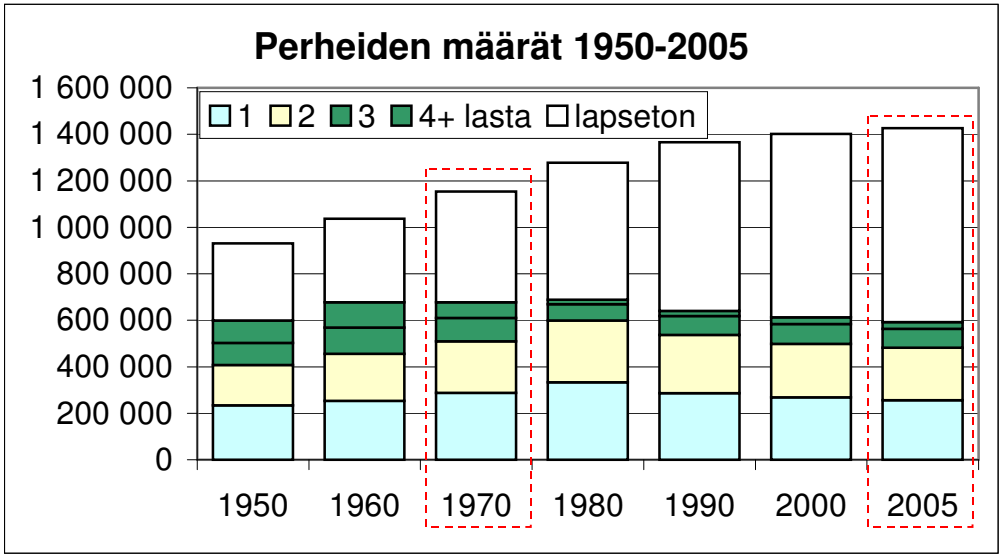

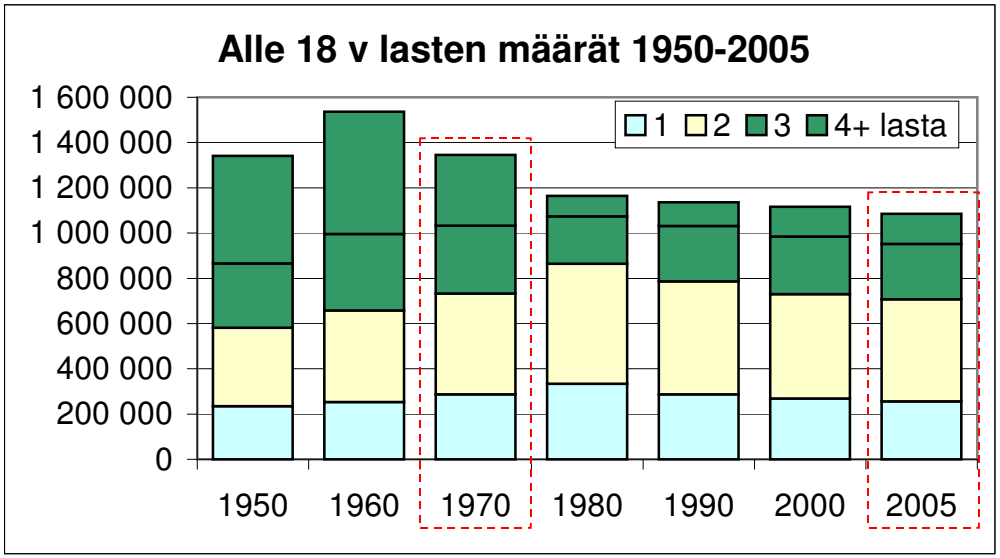

Lähde:Tilastokeskus (KELA/Rojo)

- Lapsiperheiden määrä pysynyt suunnilleen vakiona, osuus on laskenut väestön ikääntyessä
- Lapsiluvultaan 3+ (4+) perheiden osuus ja määrä on laskenut ennen uusiutumistasoa vallinneesta
- Eniten on laskenut lasten määrä lapsiluvultaan 3+ (4+) perheissä uusiutumistasolta putoamisen jälkeen

Jatkuvuuden kannalta ratkaiseva kasvupotentiaali on 3+ lapsissa

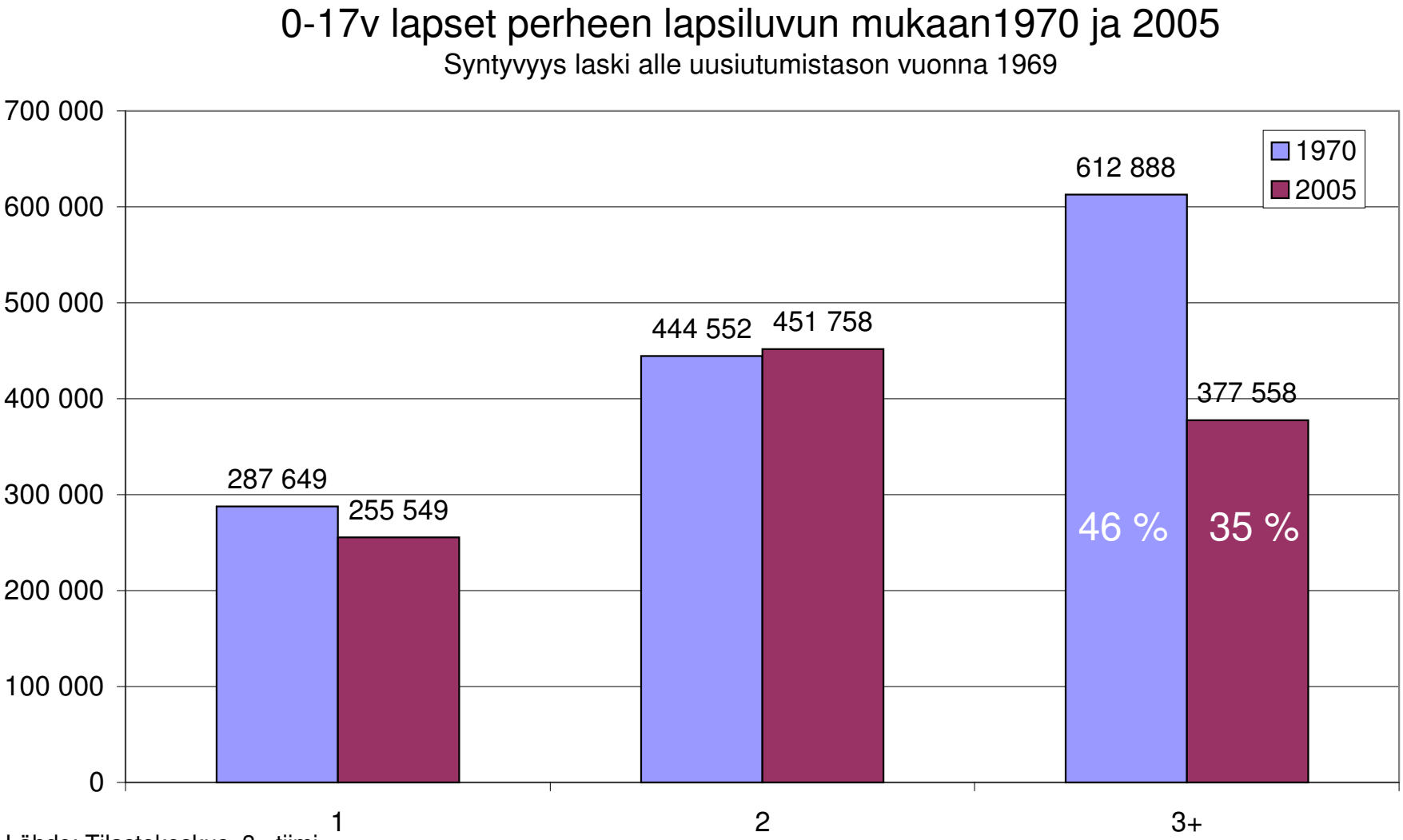

Lähde: Tilastokeskus, 3+ tiimi

Lapset, myös 3+ lapset, asuvat pääosin kaupunkimaisissa olosuhteissa

Lasten määrä kuntaryhmän ja perheen lapsiluvun mukaan vuonna 2005

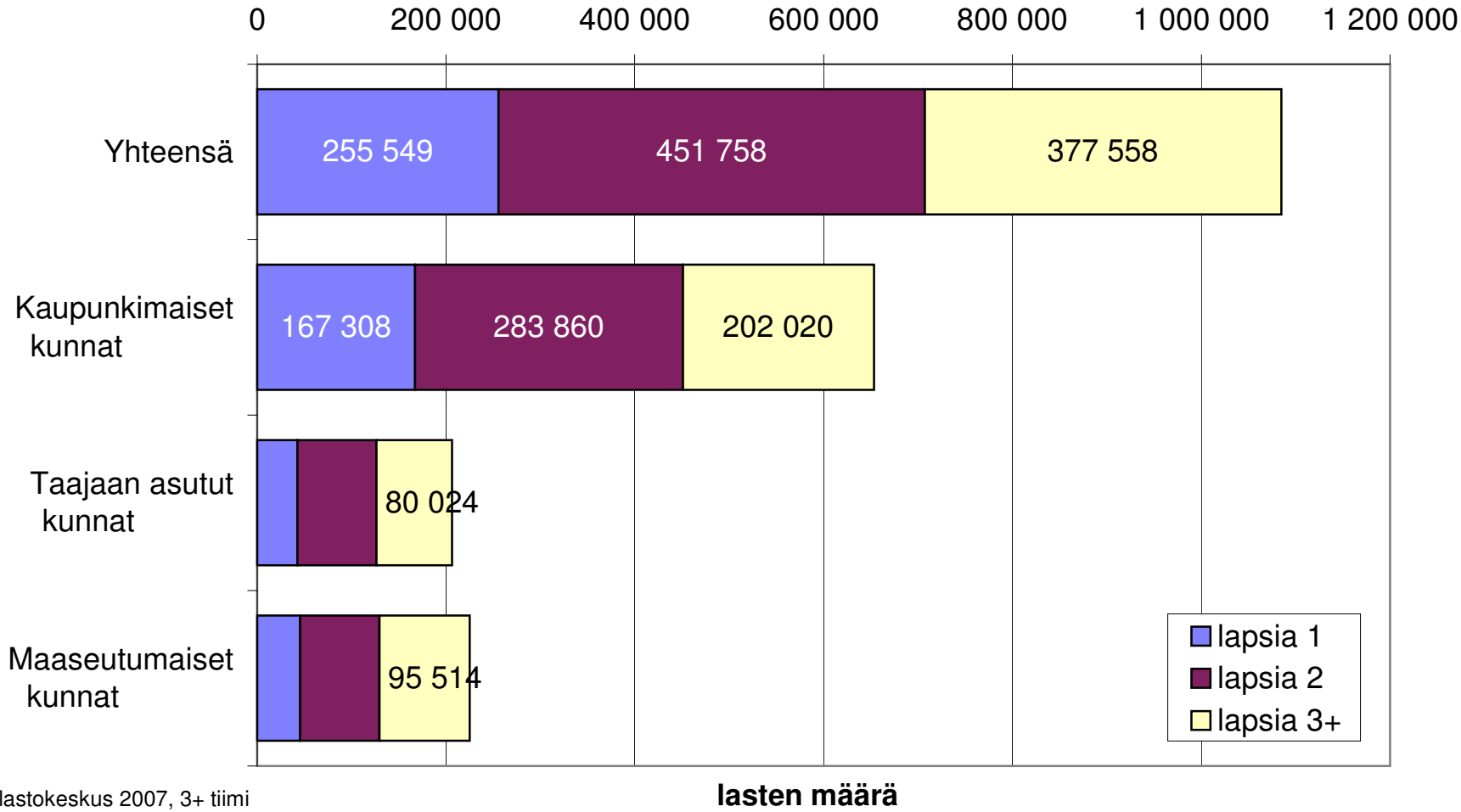

Lähde: Tilastokeskus 2007, 3+ tiimi

Eniten lapsia ja myös 3+ lapsia asuu Uudellamaalla

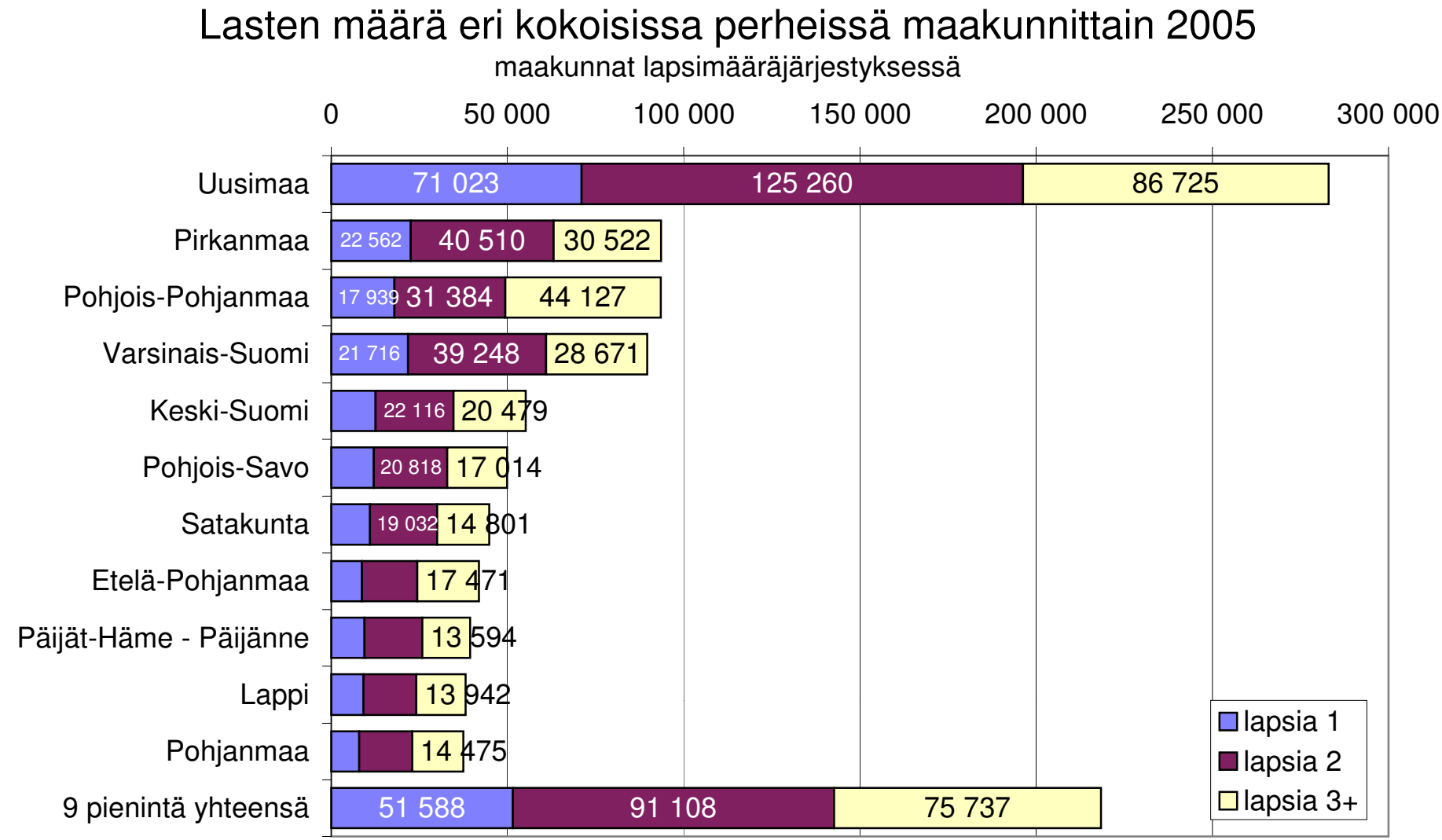

Lähde: Tilastokeskus 2007, 3+ tiimi

Lasten saantiin ja lapsiluvun kasvuun tarvitaan luottamusta

ARVOT
yksilön ⟷ yhteiskunnan arvot

LUOTTAMUS TAVOITTEISIIN PÄÄSYYN / SELVIÄMISEEN, KUN PERHEESEEN TULEE LISÄÄ LAPSIA

LUOTTAMUS TOIMEENTULOON

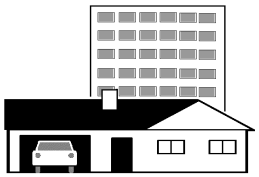

LUOTTAMUS PUOLISOON JA ITSEEN

Tarvitaan luottamusta toimeentuloon kun perheeseen tulee lisää lapsia

Lapset halutaan hoitaa hyvin

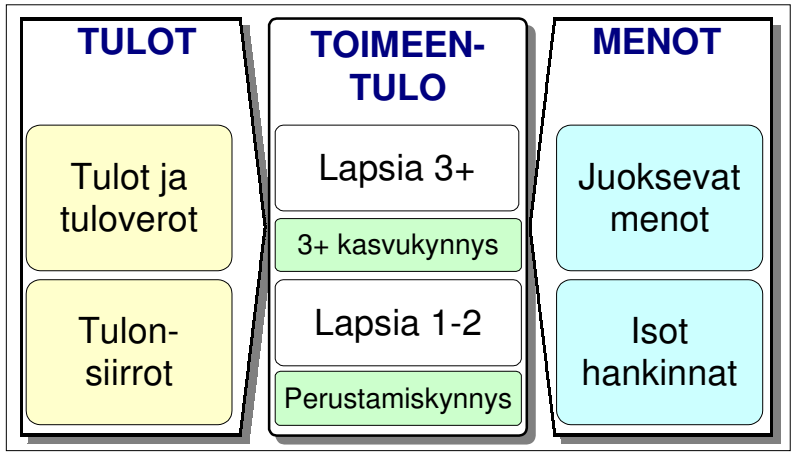

- **Lasten kulutus**
- **Lasten hoito- ja huoltotyö**
- **Lasten tilantarve**
  - asuminen ja liikenne
    - hankinta ja käyttömenot

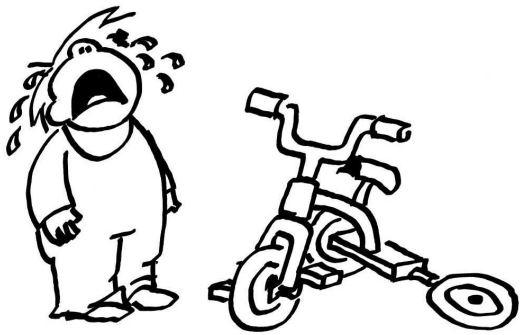

Kaikkien kolmen on oltava kunnossa, jotta "pyörä kulkisi”. Kipupisteet:

- ensimmäinen lapsi,
- 3+ lapset,
- lasten aikuistuminen

Lasten kulutus

Lapsiperhevaiheessa lapset lisäävät ja nettotulot rajoittavat kulututusta

Lapsiperhevoittoisuudella työllistävä vaikutus

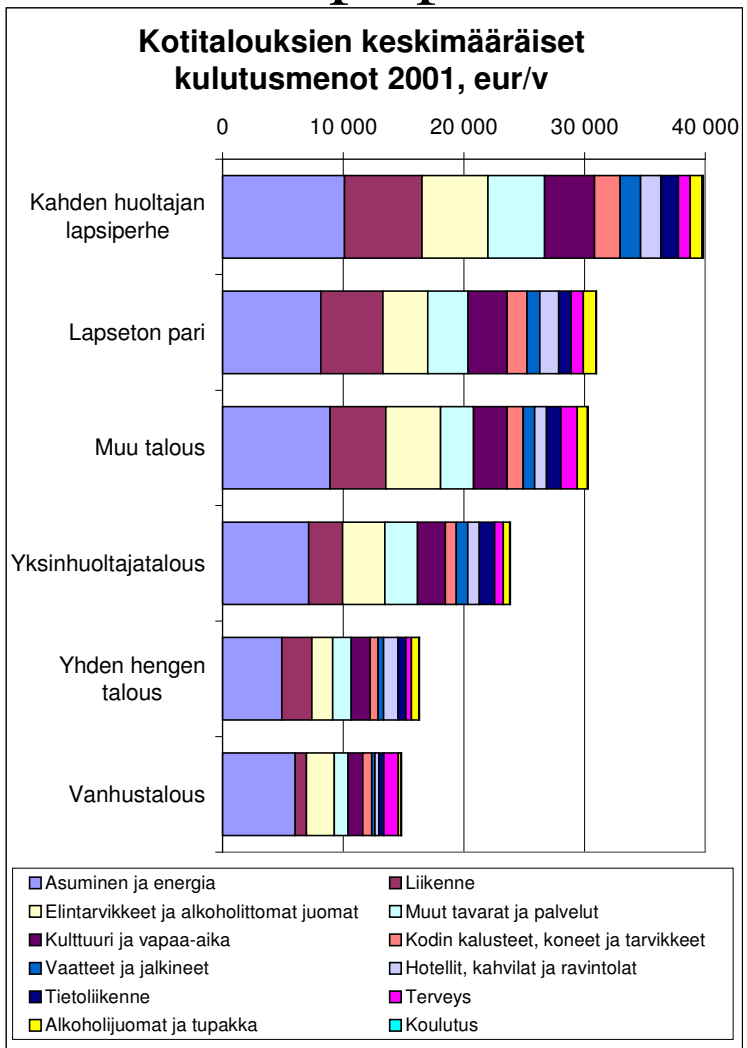

Lähde: Suomen tilastollinen vuosikirja 2003

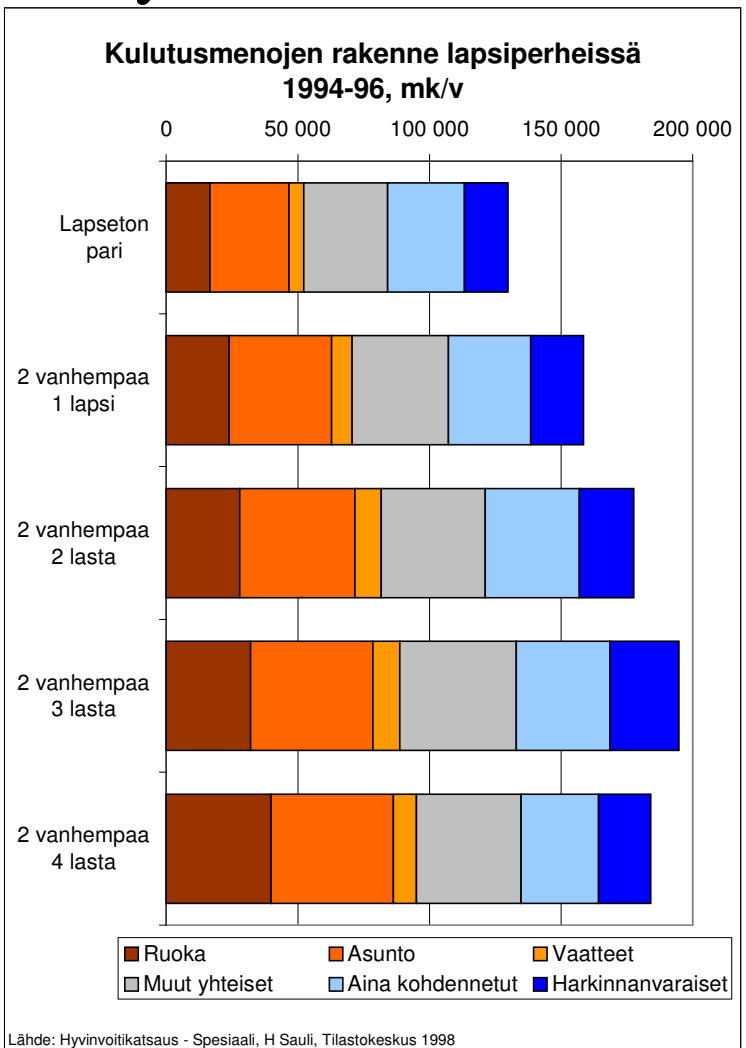

Lähde: Hyvinvoitikatsaus - Spesiaali, H Sauli, Tilastokeskus 1998

Lasten kulutus

Lapsilisien osuus bkt:sta on romahtanut 90-luvulla

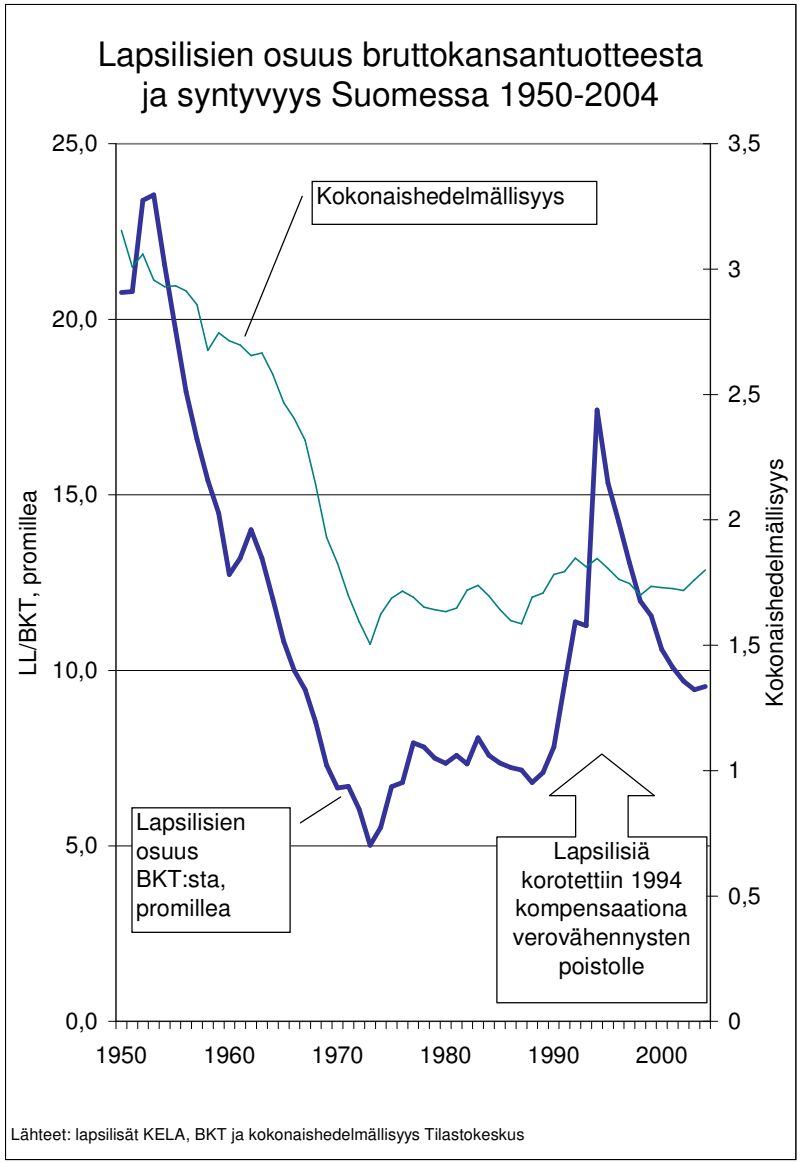

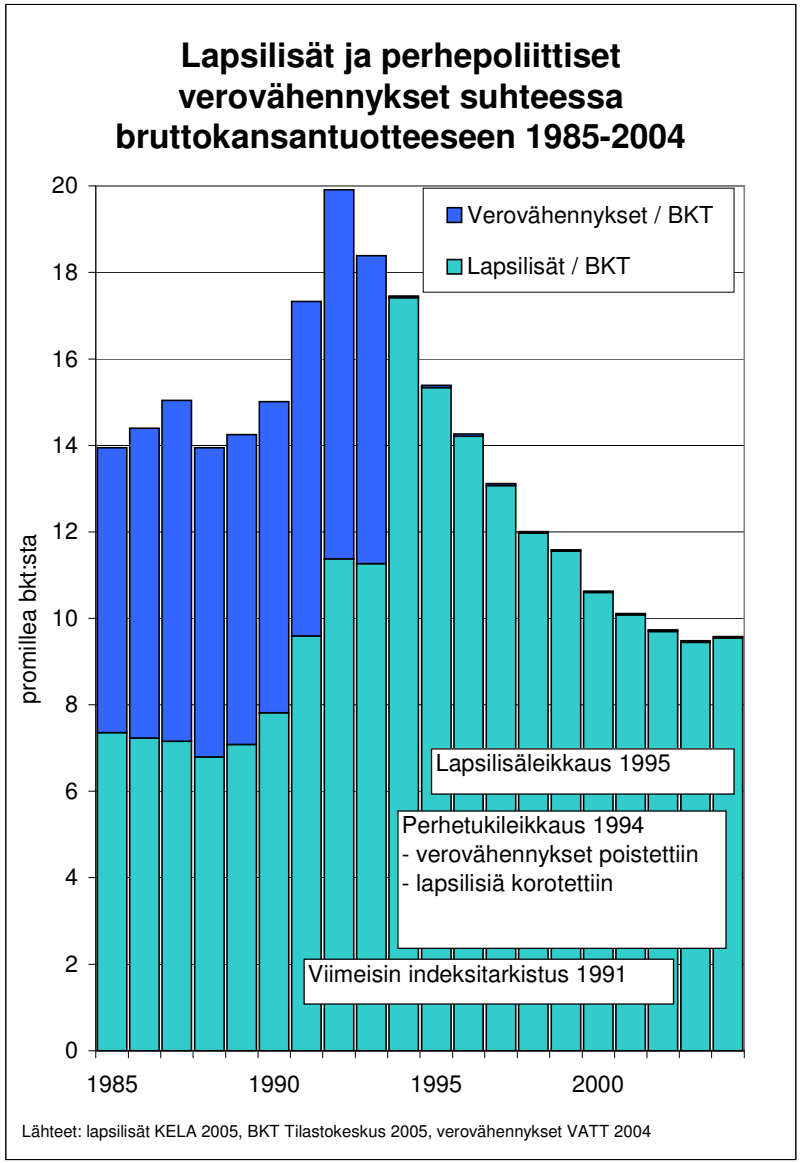

Lasten kulutus

Nettomenot kasvavat lapsiluvun kasvaessa, samoin leikkaukset

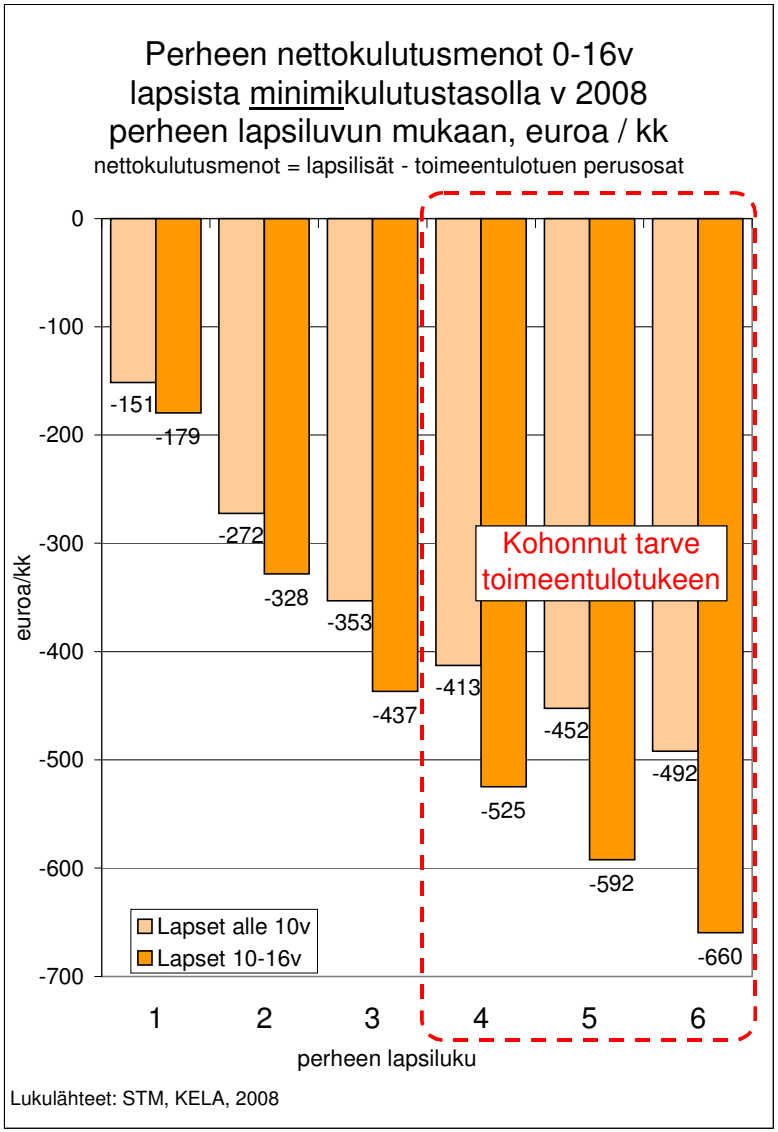

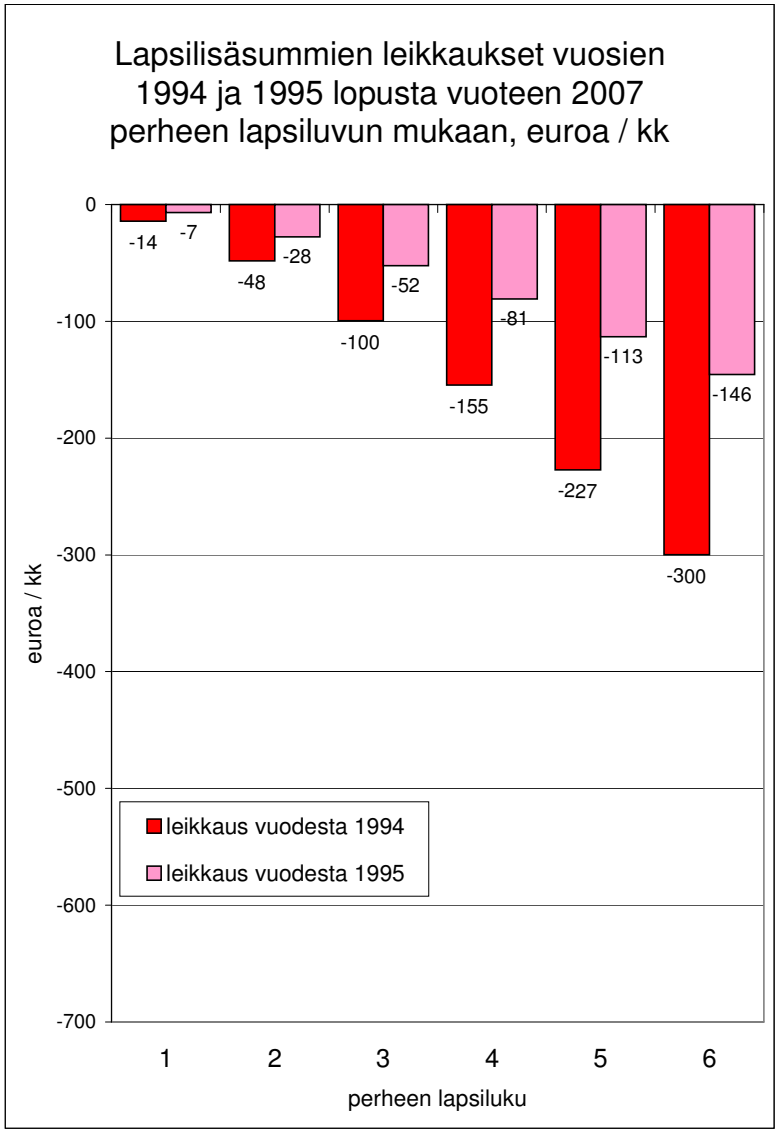

Lasten kulutus

Nettomenot minimikulutustasolla eri lapsiperhevaiheissa

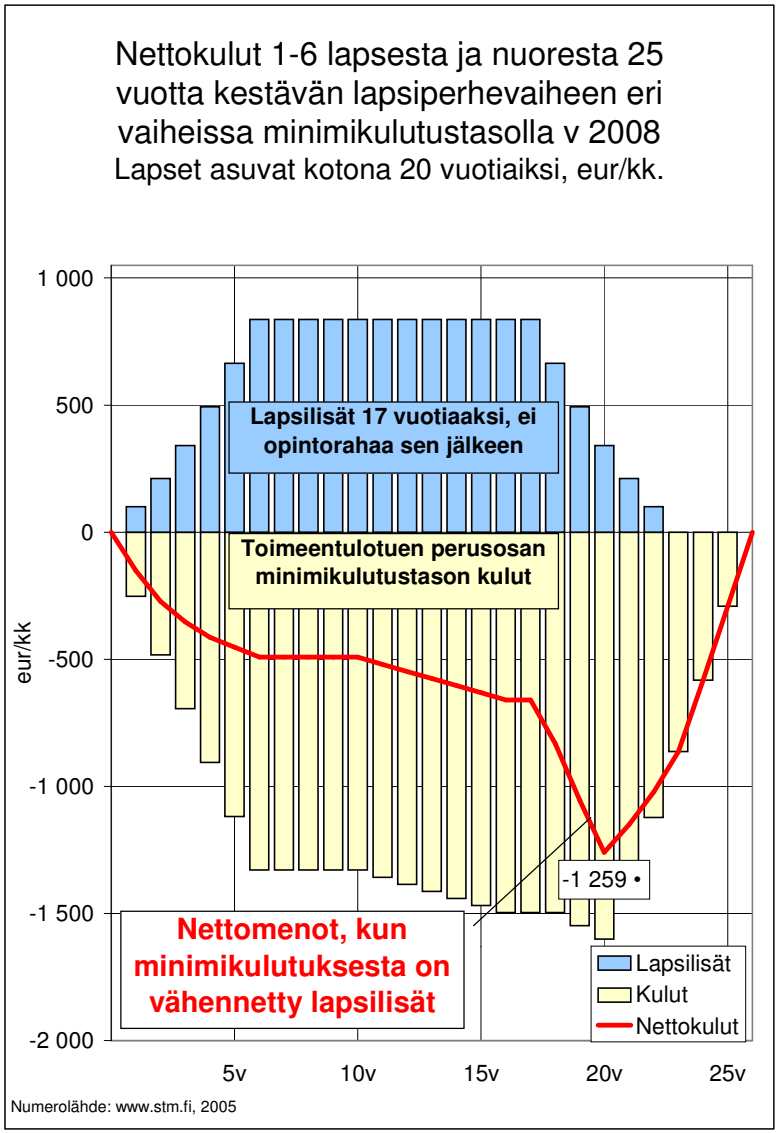

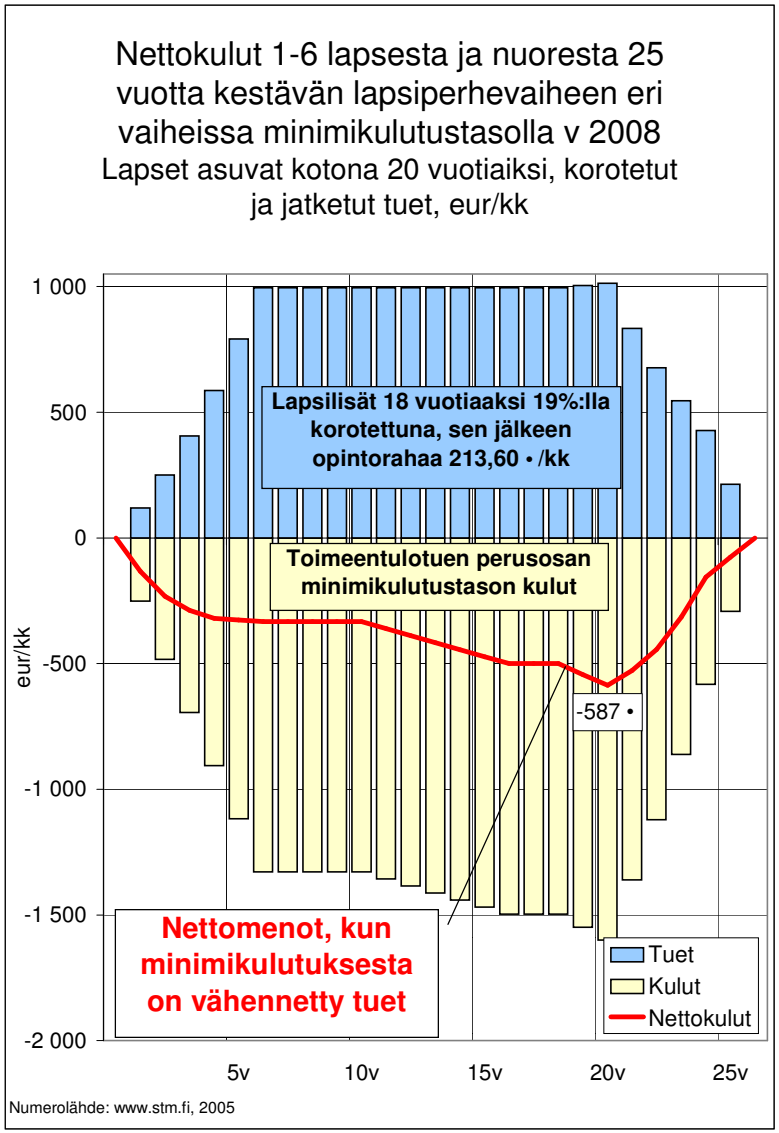

Lasten kulutus

Suomen kotihoitoperheiden perhetuet ovat häntäpäässä ja veroaste korkea

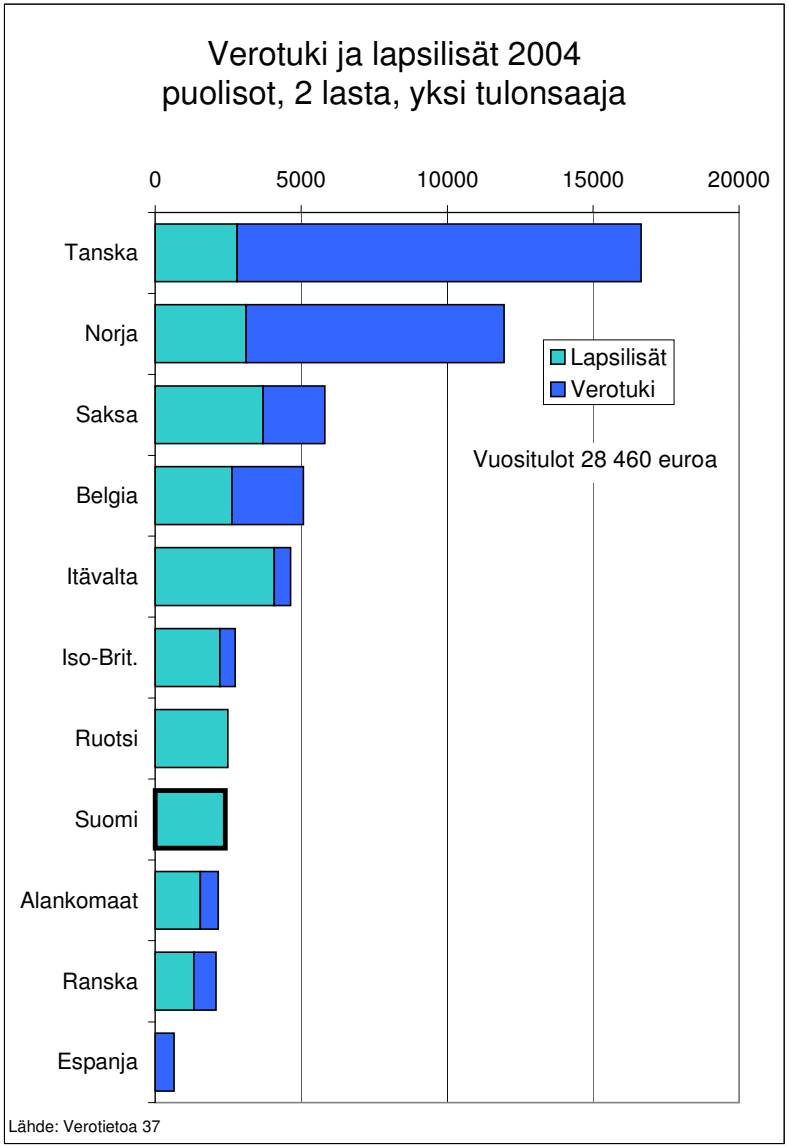

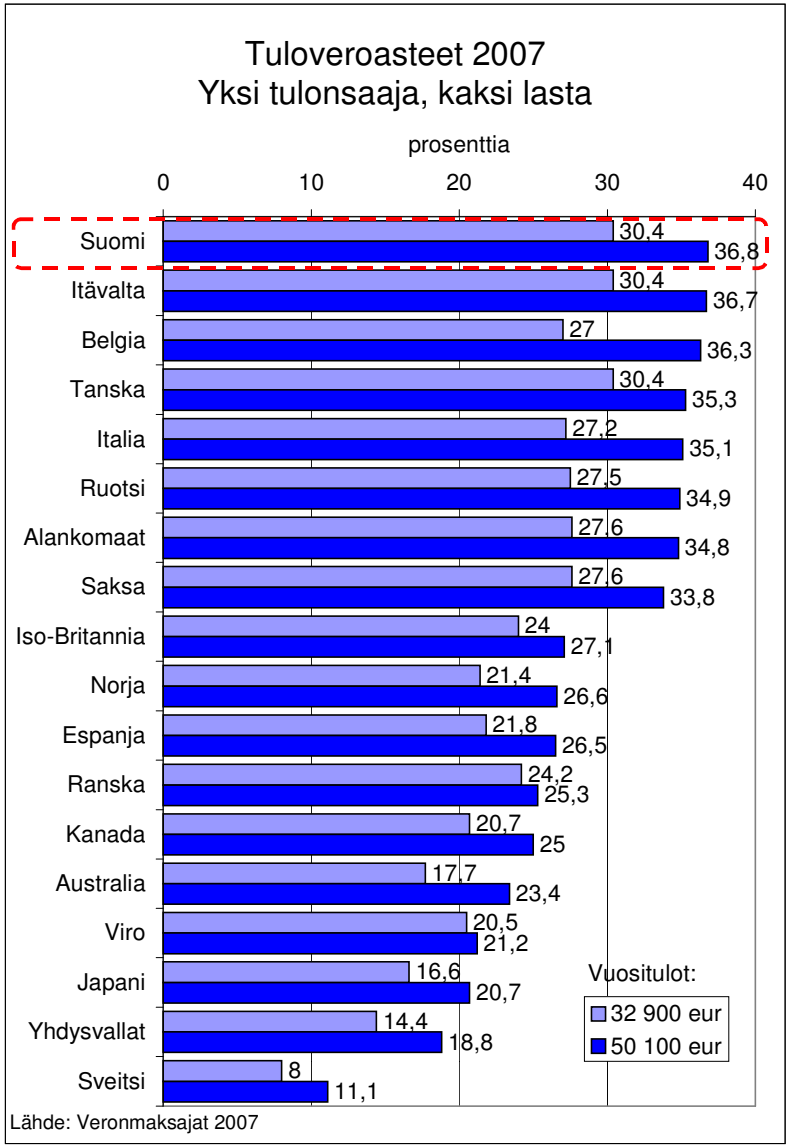

Lasten kulutus

Ruotsi panostaa perhetuilla syntyvyyden kasvuun

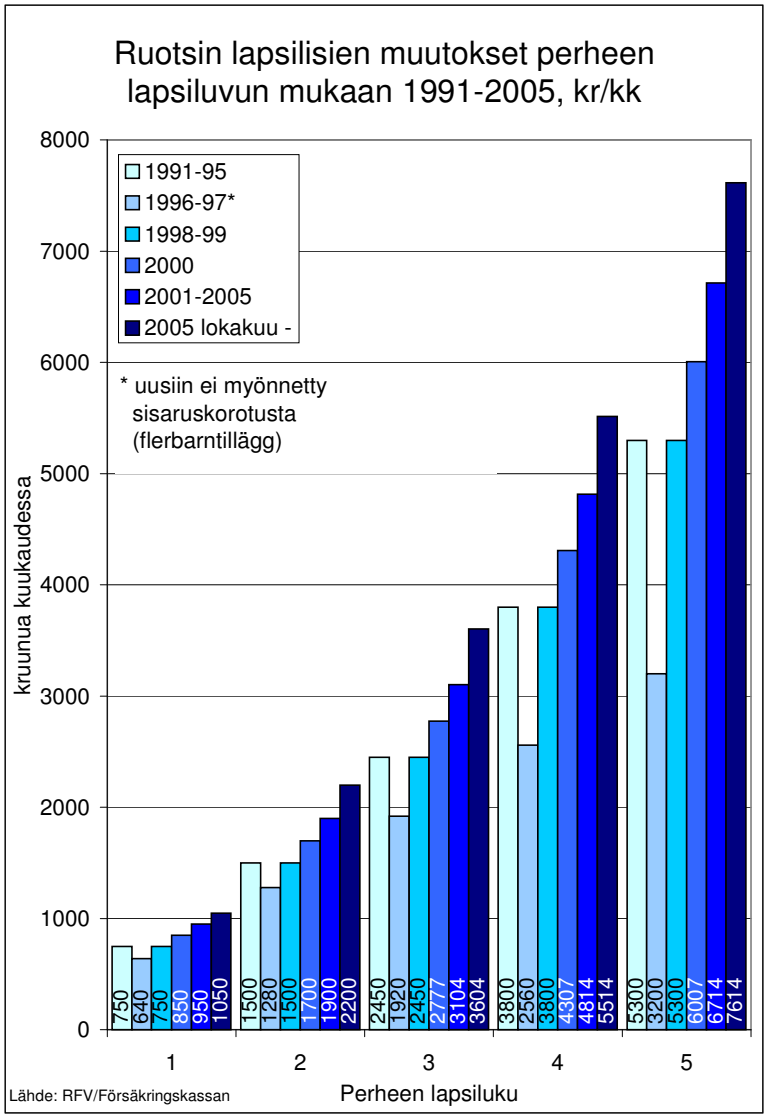

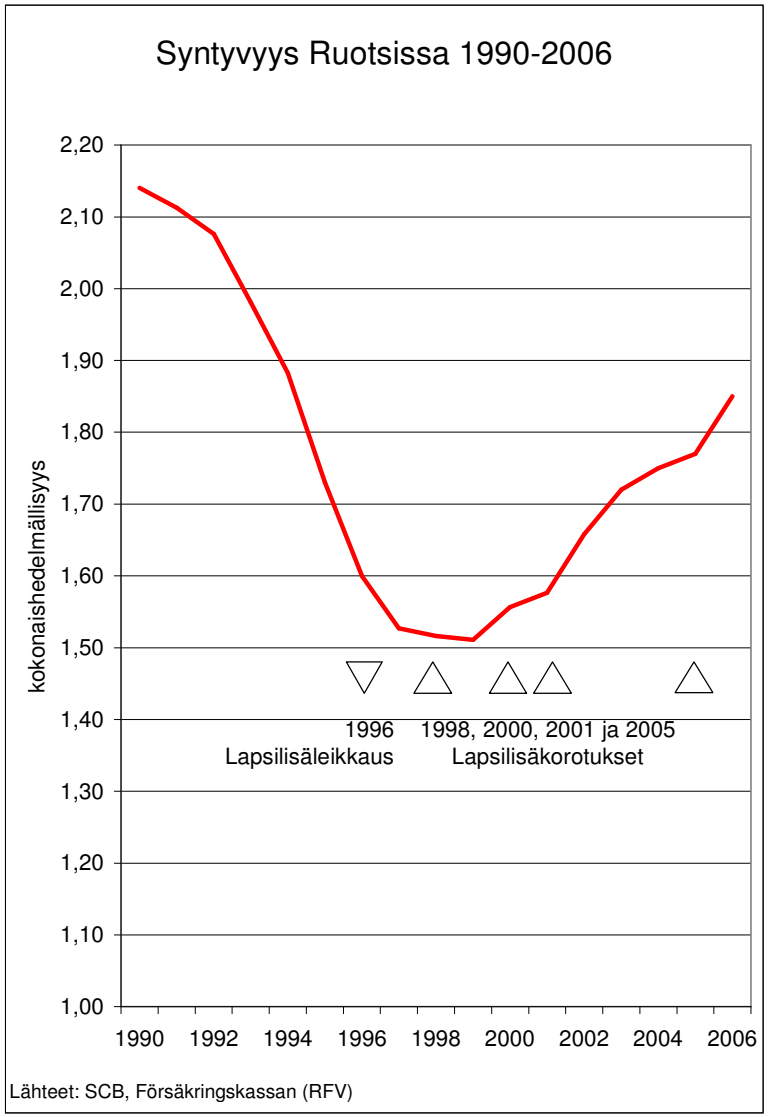

Lasten kulutus

Isojen perheiden lapsilisien kansainvälinen taso on saavutettavissa

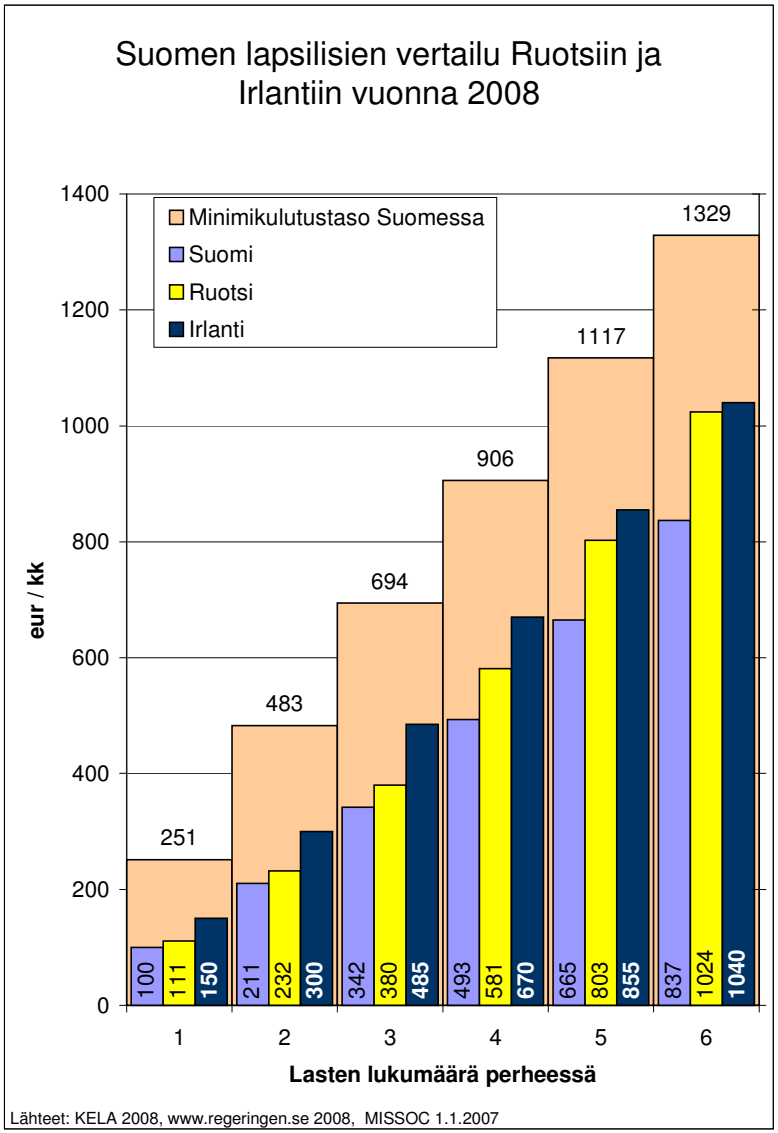

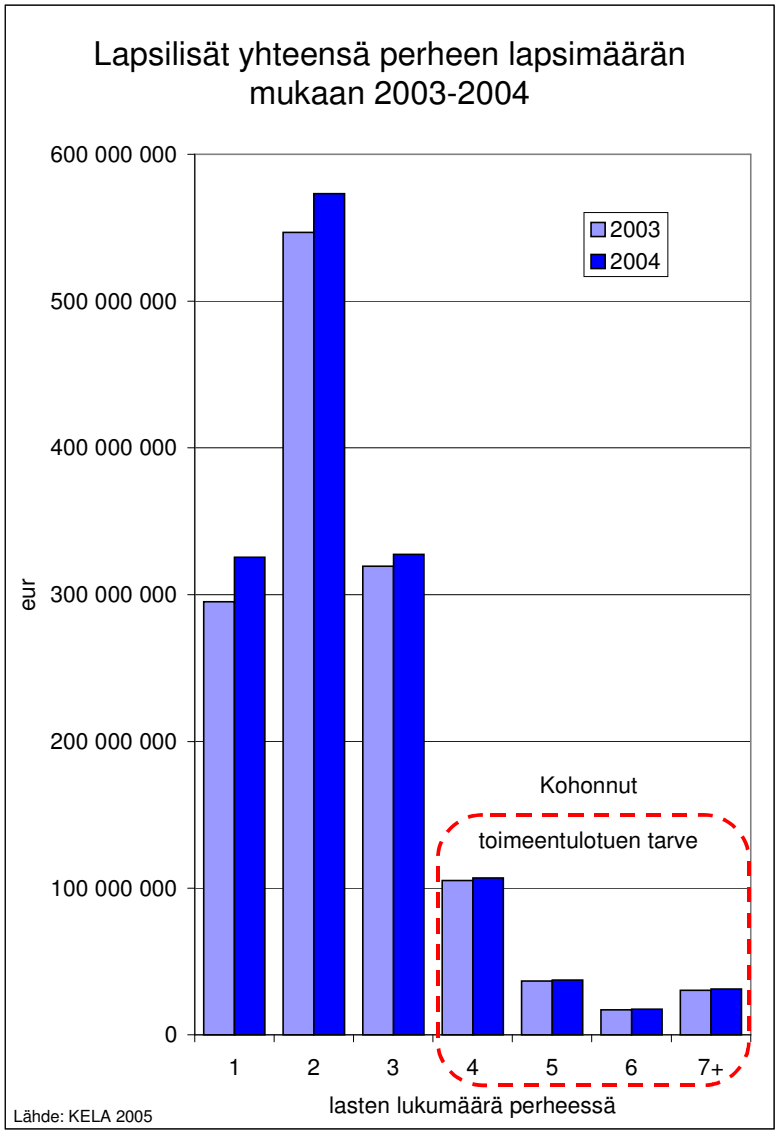

Lasten hoito

Perhekoon kasvaessa kotityömäärä kasvaa ja lasten kotihoito yleistyy

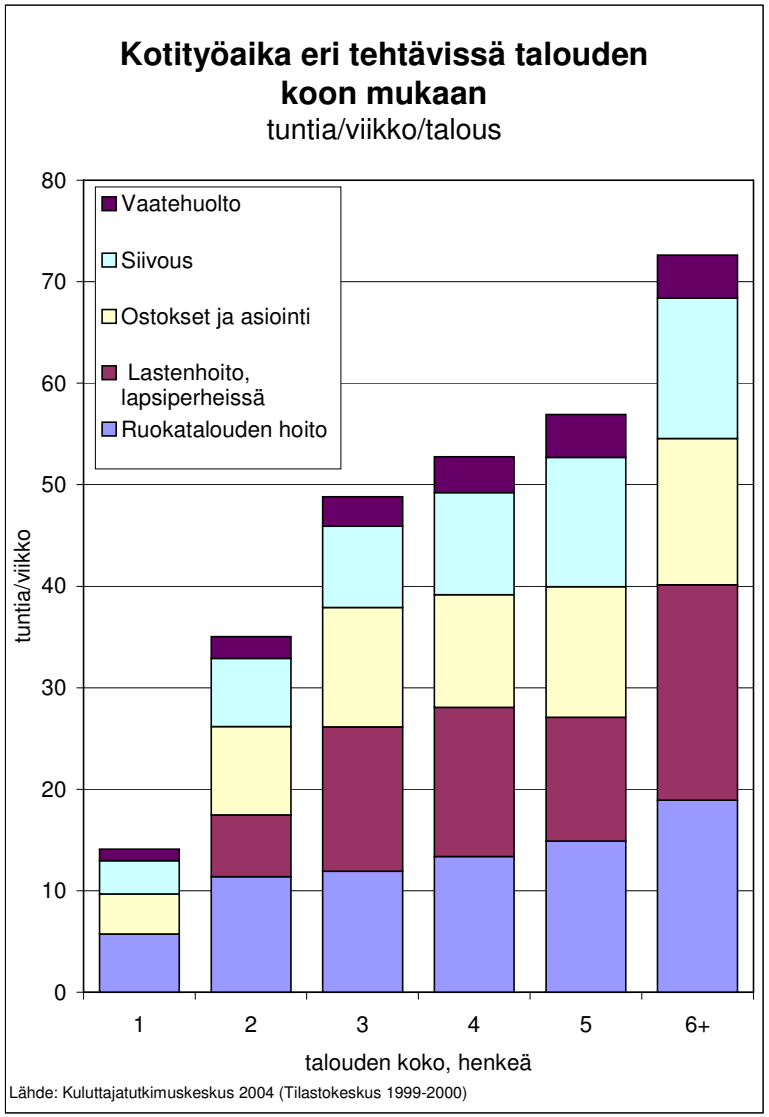

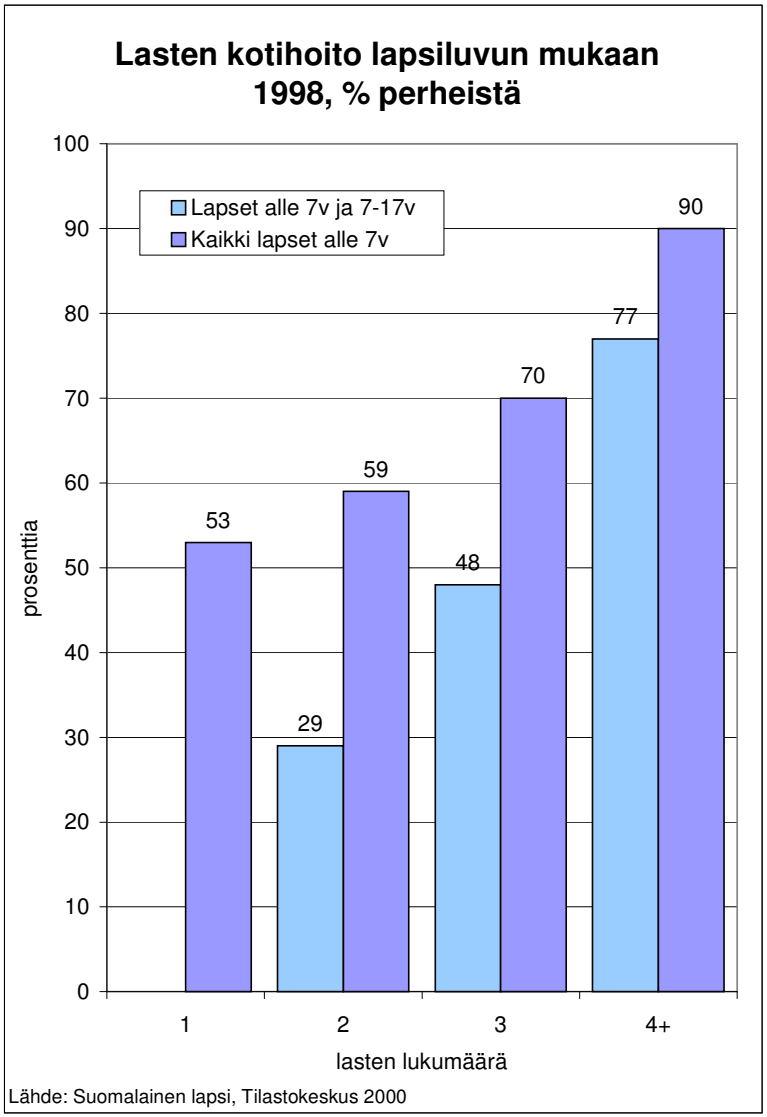

Lasten hoito

Perheen koon kasvaessa tulot kulutusyksikköä kohti pienenevät

Lapsiperheen käytettävissä olevat tulot suhteessa lapsettomaan kulutusyksikköä kohti 1988, 1994 ja 2000

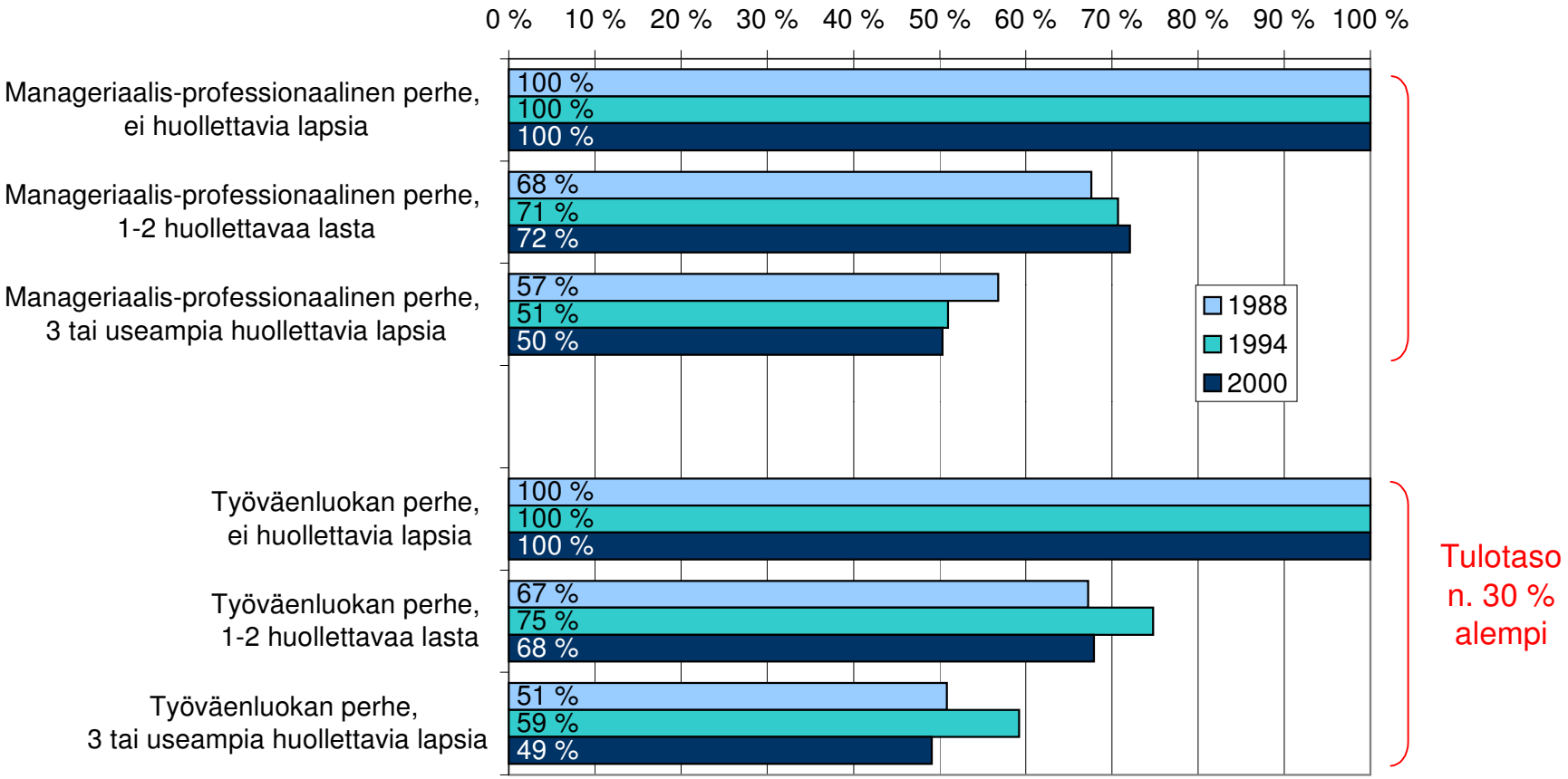

Numerolähde: Eriarvoinen lapsuus, Blom, WSOY 2001

Lasten hoito

Lapsiluvun kasvu köyhdyttää, myös lapsia

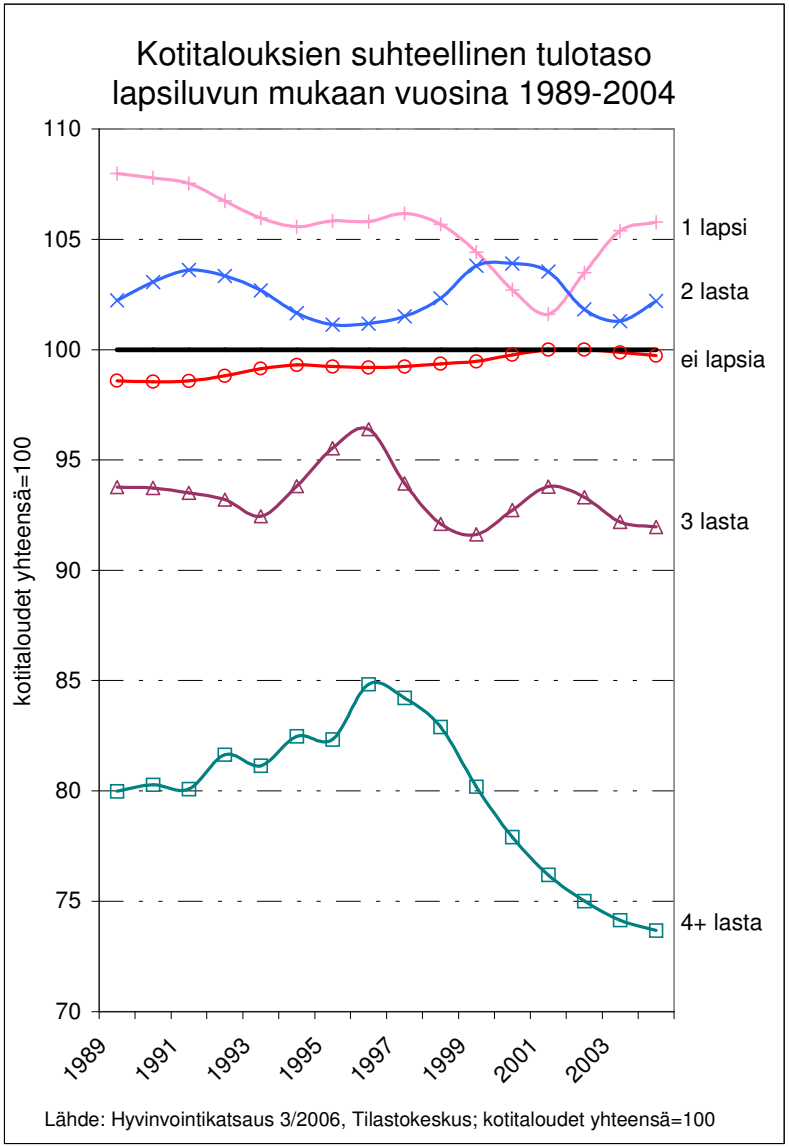

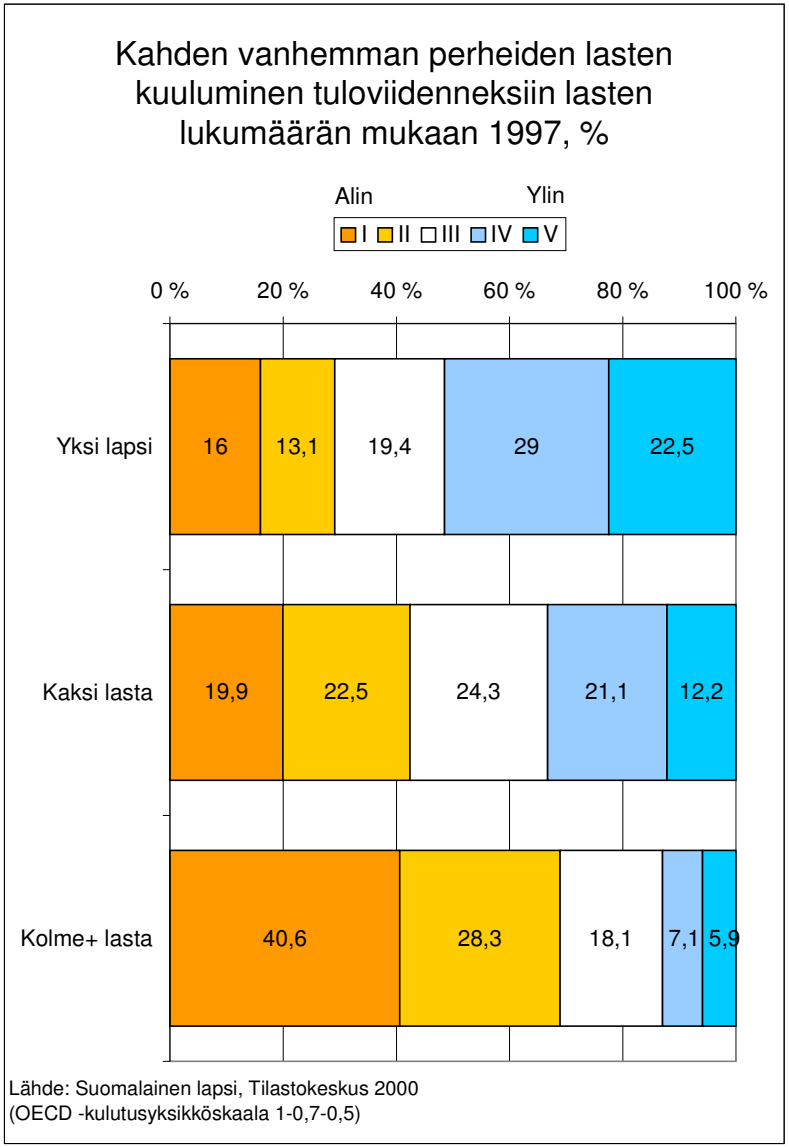

Lasten hoito

Päivähoitoperheiden talous saatu kuntoon, kotona hoitajien ei

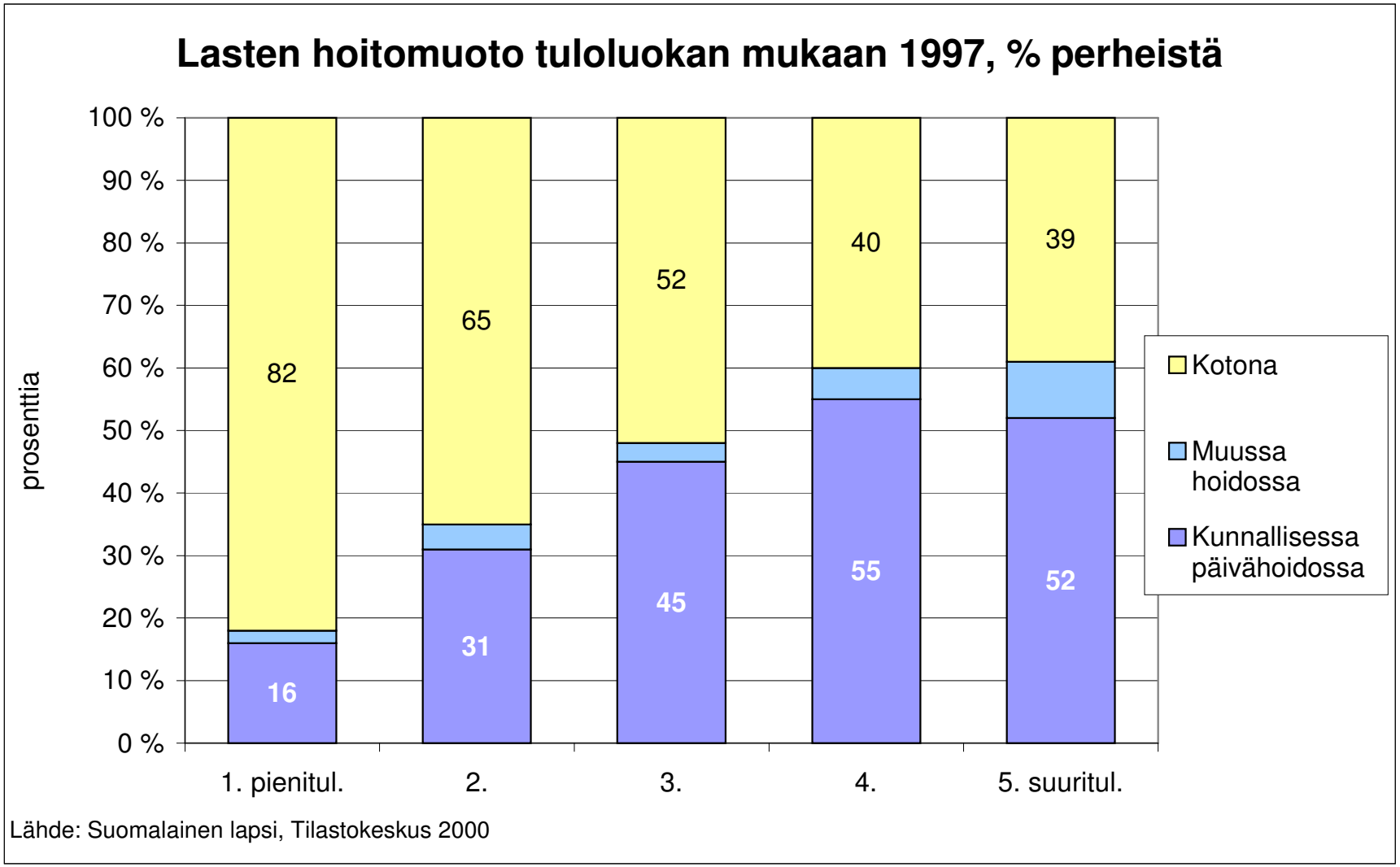

Lasten tilat

Tulo- ja verovaatimukset lasten lisätiloista karsivat lapsilukutoiveita

Hankinta, euroa	Vero%	2 lasta, eur	6 lasta, eur	hintaero, eur	"lapsivero", mk
Asunto	40 %	150 000	300 000	**150 000**	892 000
Auto, 5 paikkaa	34 %	10 000			
Auto, 8 paikkaa	43 %		30 000	**20 000**	119 000
Yhteensä		*160 000*	*330 000*	***170 000***	*1 011 000*
Palkkatarve hankintoihin	30 %	229 000	471 000	**242 000**	1 439 000
Hankinnan sisältämä vero		**2 lasta, eur**	**6 lasta, eur**	**"lapsivero", eur**	"lapsivero", mk
Asunnossa veroa (1)		60 000	120 000	**60 000**	357 000
Autossa veroa (2)		3 400	12 900	**9 500**	56 000
Yhteensä		*63 400*	*132 900*	***69 500***	*413 000*
Palkassa veroa		69 000	141 000	72 000	428 000
Veroa yhteensä, euroa		***132 000***	***274 000***	***142 000***	*844 000*

Veroprosenttien lähteet: (1) Rakennusteollisuus: 39-44% (2) Ekoake, Autoalan tiedotuskeskus 3+ tiimi 2008

- Kuukausimaksuiksi muutettuina tulotarpeen kasvut ovat hankintatavasta riippumatta merkittäviä ja vaikeuttavat perheen ja työn yhteensovittamista
- Lapsilukutoiveita karsiessaan etenkään 3+ menokynnykset eivät tuota kaavamaisesti vaadittua veroa, eikä niiden vaikutus myöskään näy tilastoissa
- Tulo- ja välillisen verokuorman kasvua on suuruusluokan takia käytännössä mahdotonta kompensoida ja kohdistaa riittävästi lisäämällä sosiaalitukia

Lasten tilat

Tulo- ja verovaatimukset lasten lisätiloista karsivat lapsilukutoiveita

Perustamis- ja 3+ kasvukynnyksissä on paljon veroa

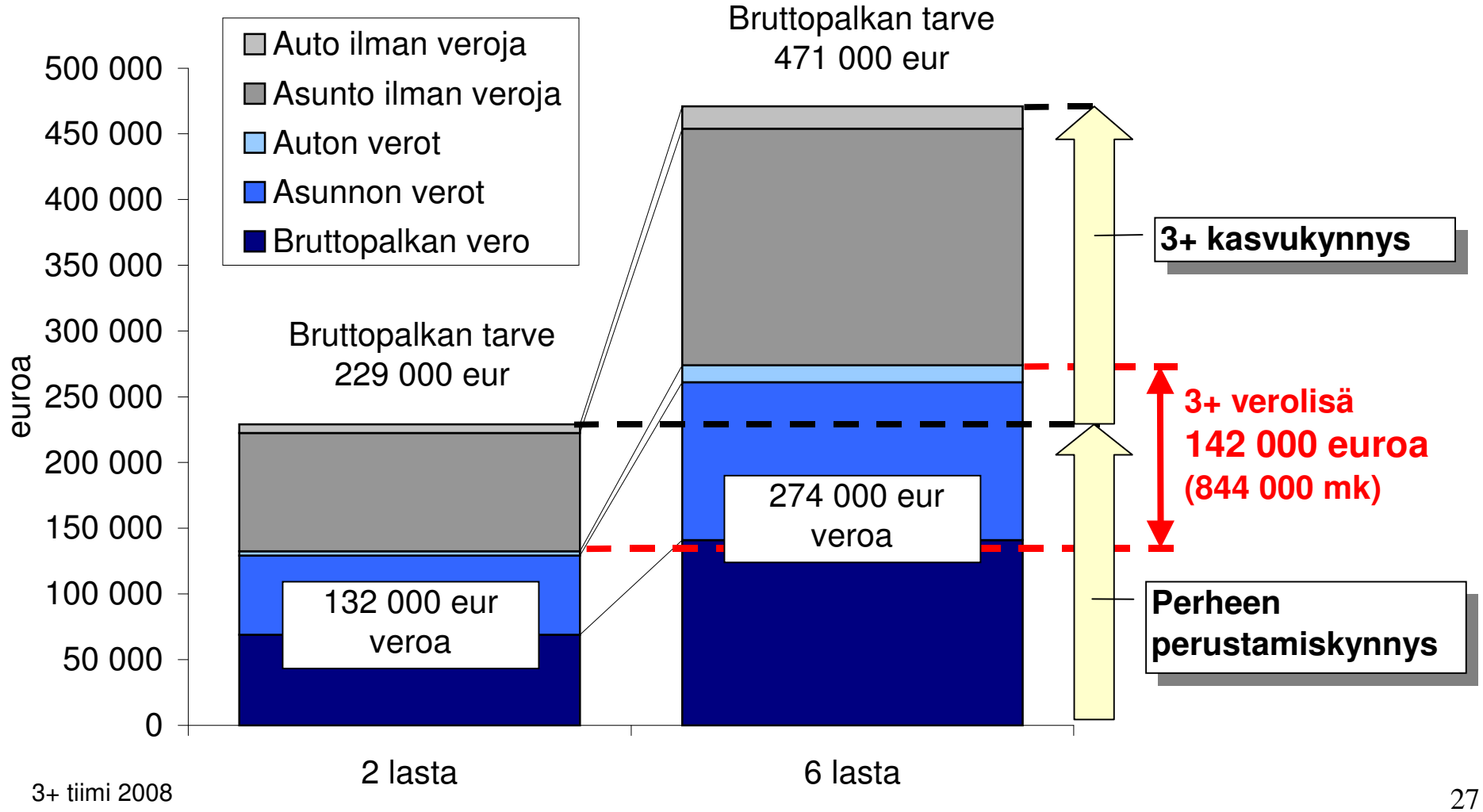

Lasten tilat

Lapsiluvun kasvaessa tarvitaan asumiseen lisää kallista tilaa

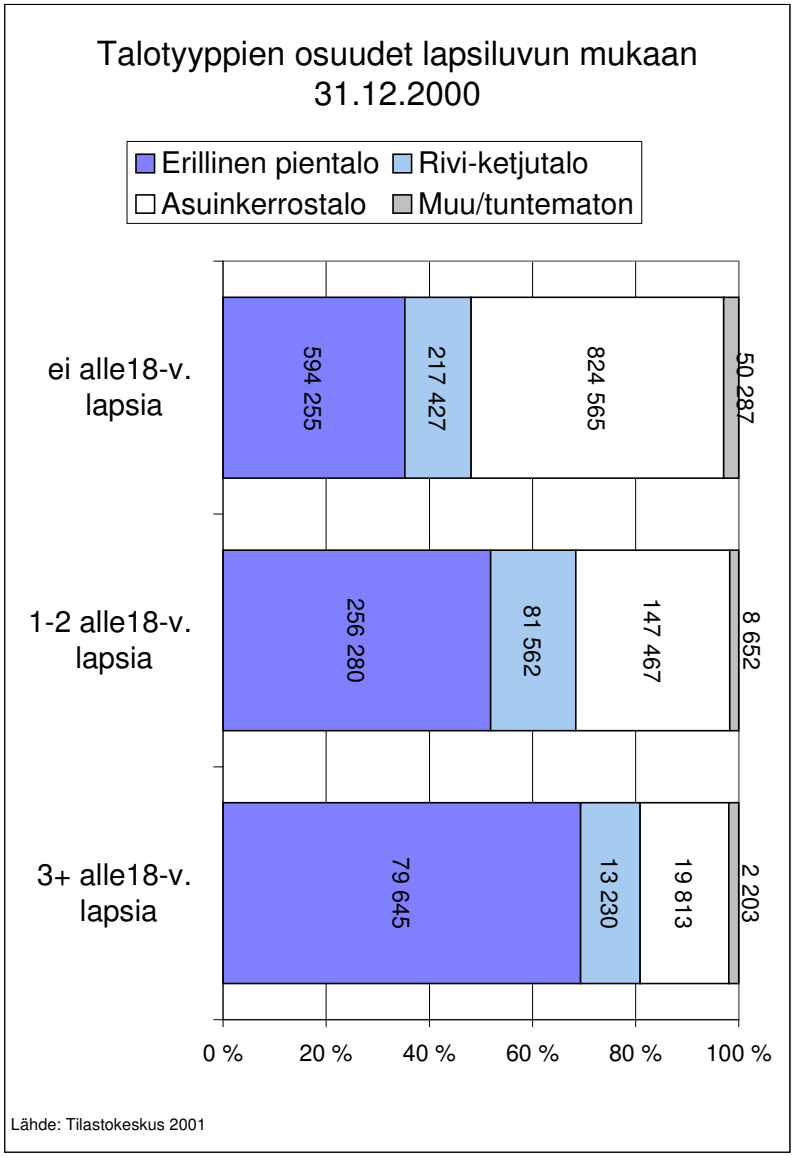

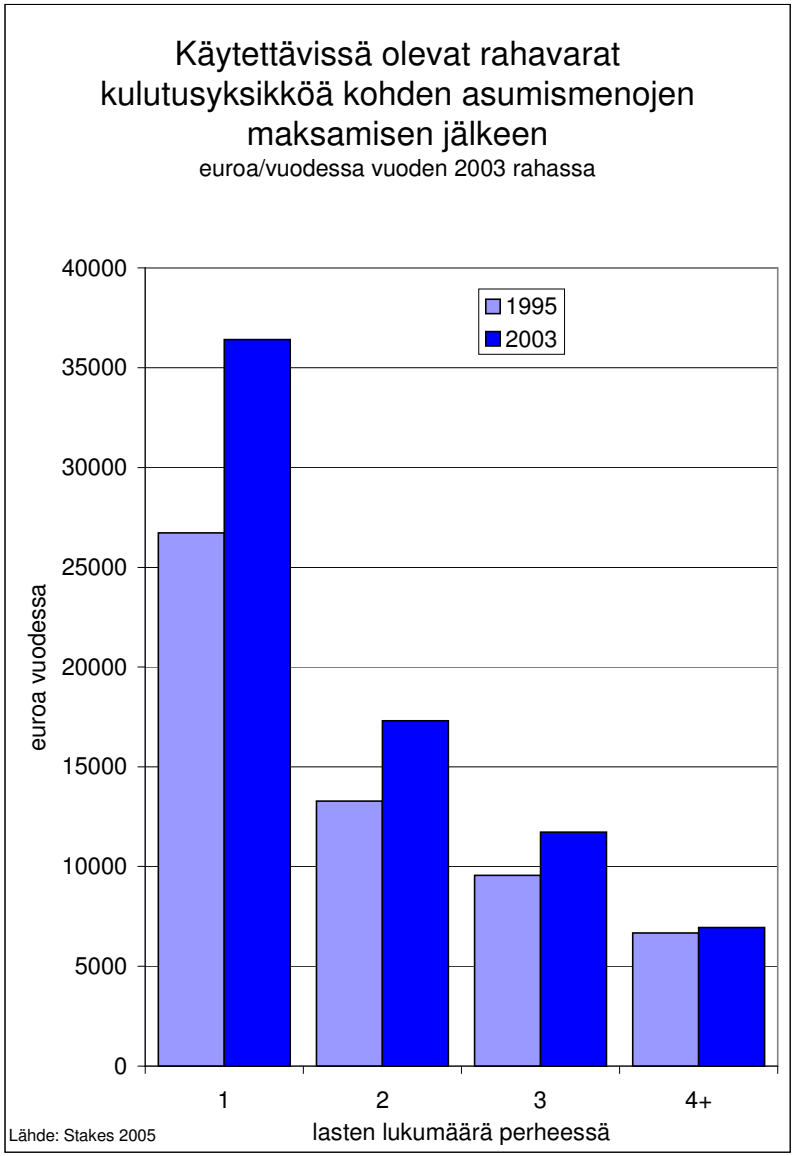

Lasten tilat

Henkilöauto on lapsiperheelle korvaamaton, samoin julkinen liikenne

Henkilöautot tuhatta asukasta kohti sekä henkilöautojen osuus henkilökuljetuskilometreistä Suomessa 1960-2006

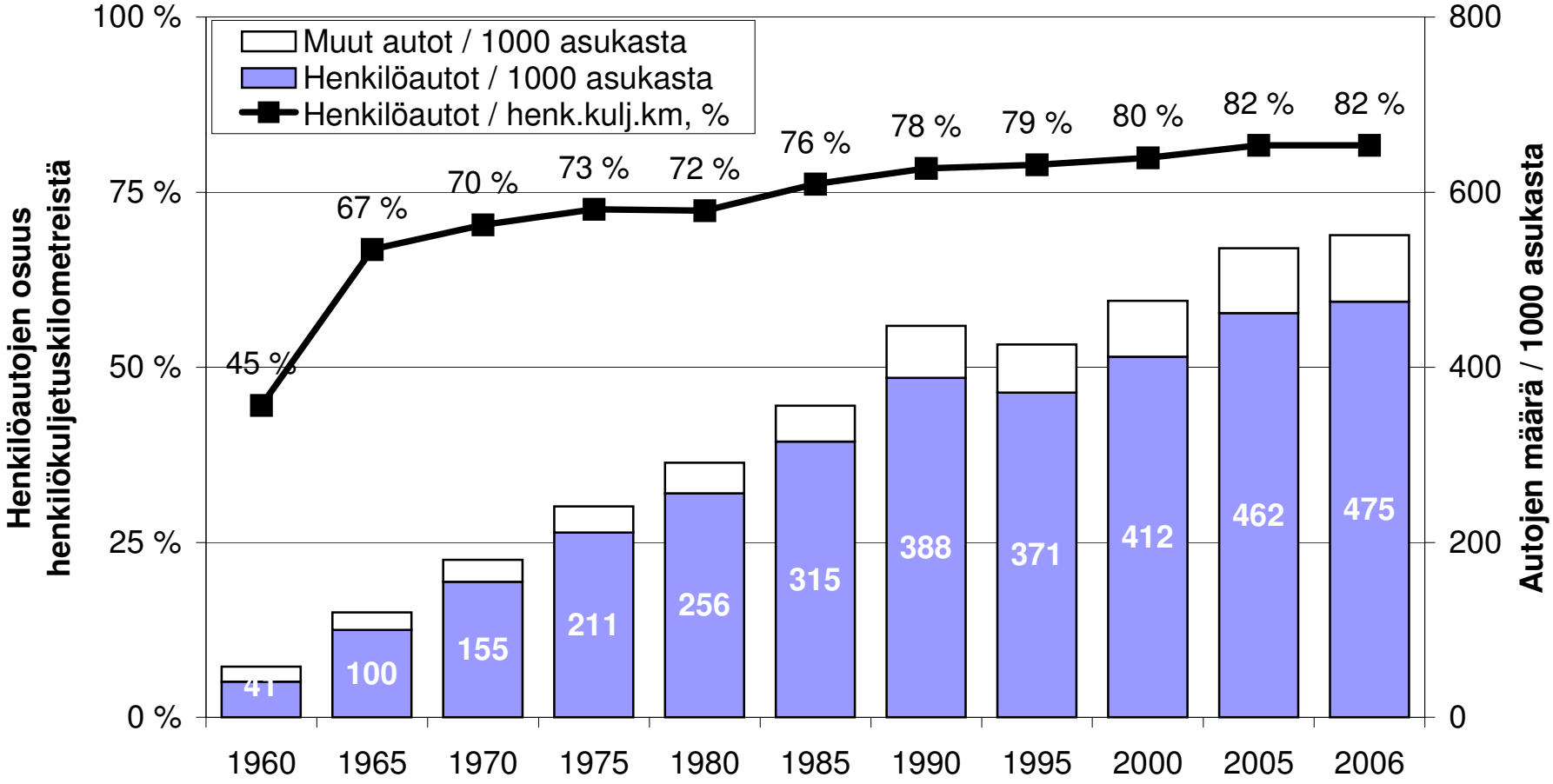

Lähde: Tilastollinen vuosikirja

Lasten tilat

Monilapsisten perheiden autoilla on vähäinen vaikutus CO2 -päästöihin

Henkilöautojen lukumäärä istumapaikkaluvun mukaan Manner-Suomessa* 31.12.2006

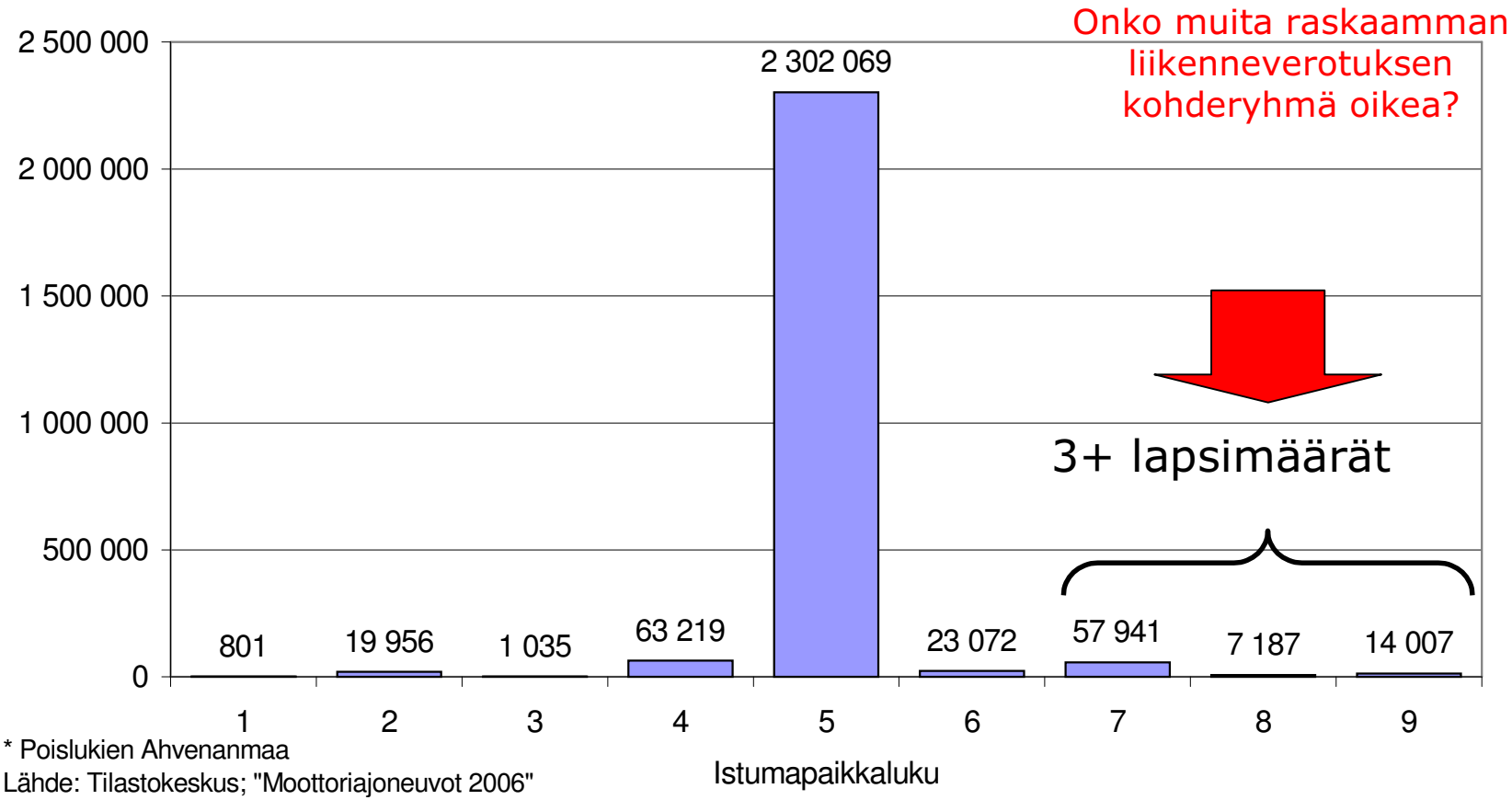

* Poislukien Ahvenanmaa
Lähde: Tilastokeskus; "Moottoriajoneuvot 2006"

Lasten tilat

Lasten tilantarve lisää autoveroa kohtuuttomasti maksukykyyn nähden

Paikkalukunsa edullisimpien autojen hinnat ja verot euroissa vuoden 2008 autoverouudistuksen jälkeen

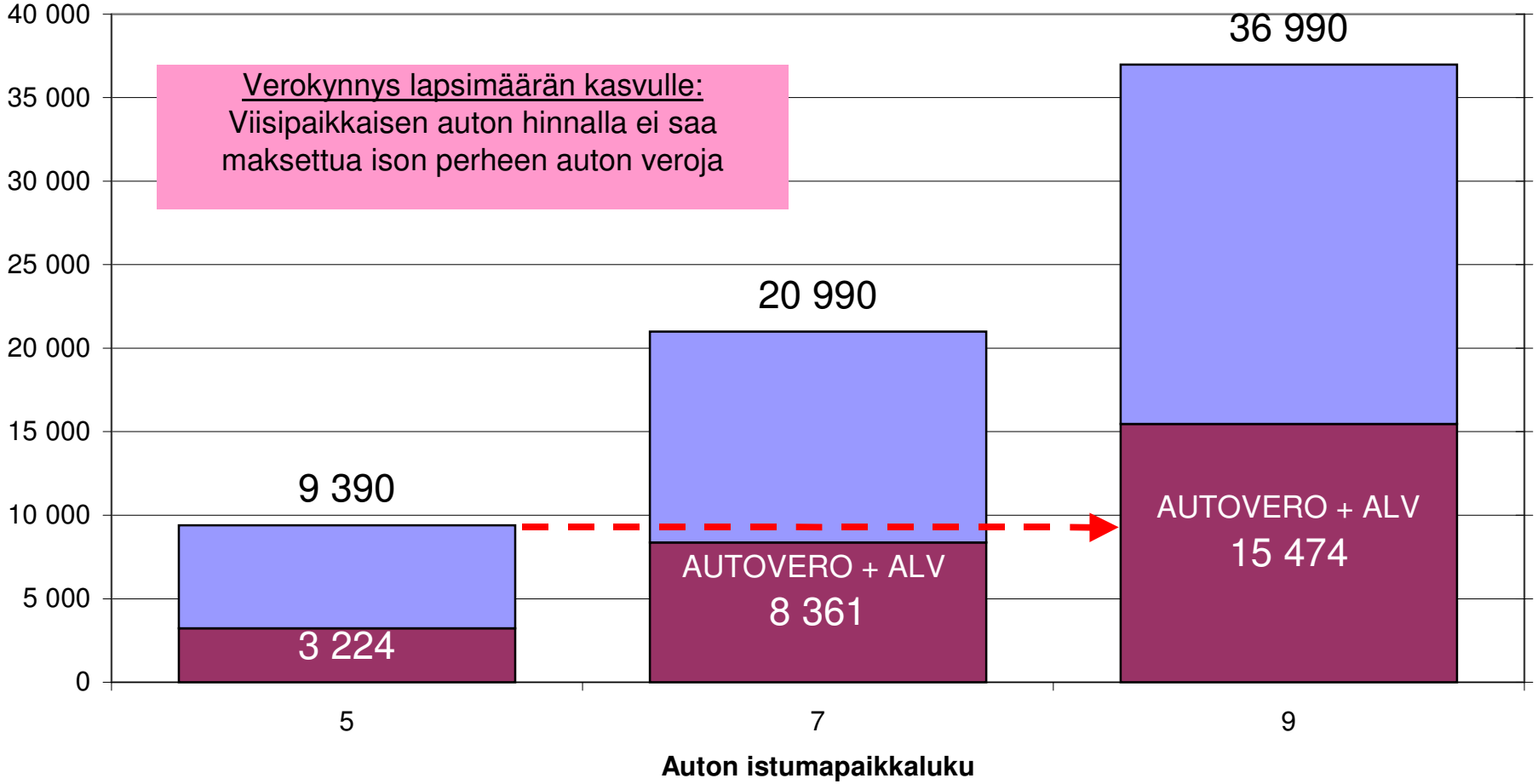

Lähde: Ekoake 23.1.2008, Autoalan tiedotuskeskus, 3+ tiimi

Lasten tilat

Lasten tilantarve lisää ajoneuvoveroa tuntuvasti maksukykyyn nähden

Ajoneuvovero eri kokoisilla dieselhenkilö- ja -pakettiautoilla

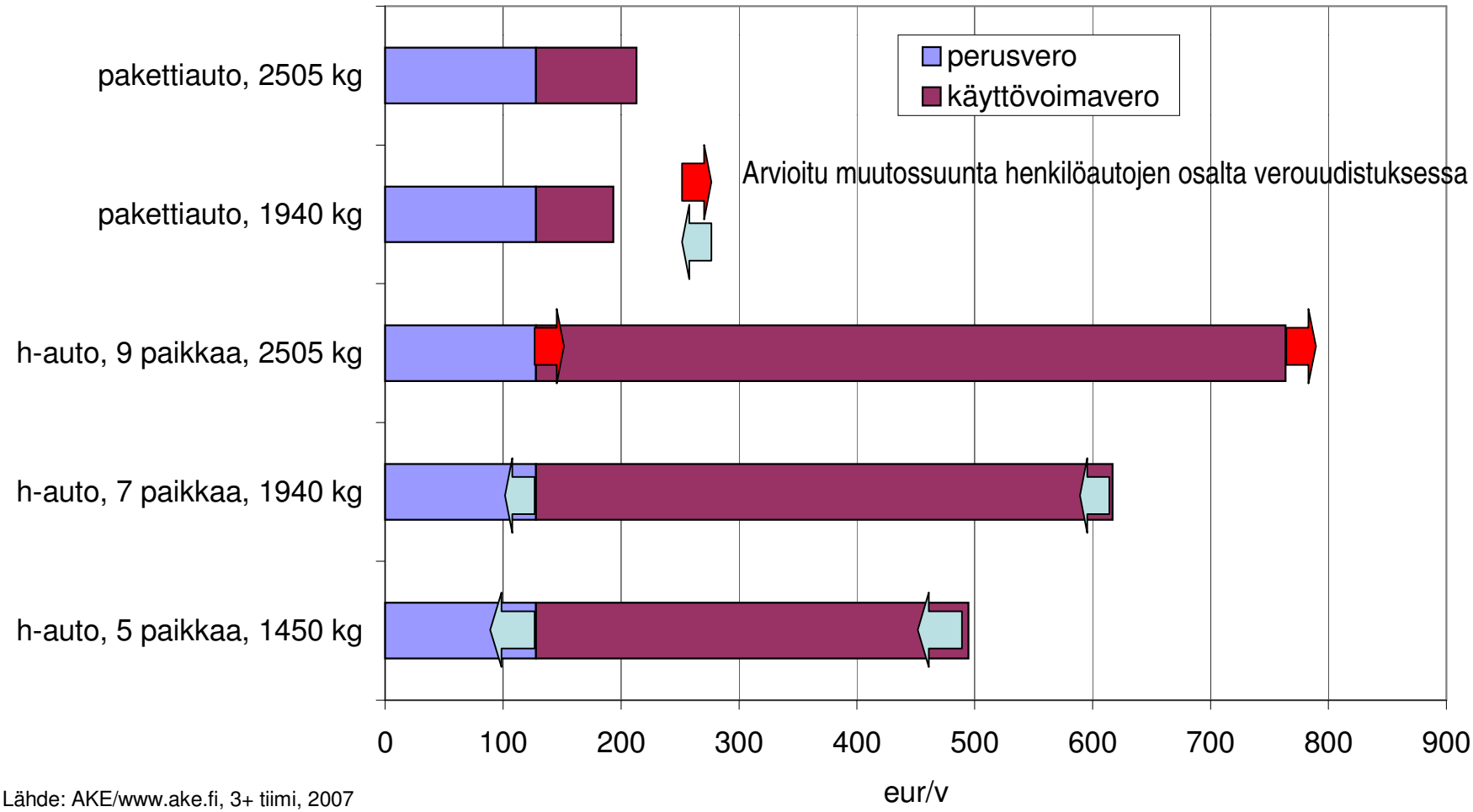

Lähde: AKE/www.ake.fi, 3+ tiimi, 2007

Lapsiluvun kasvulla on suuri työvoimavaikutus

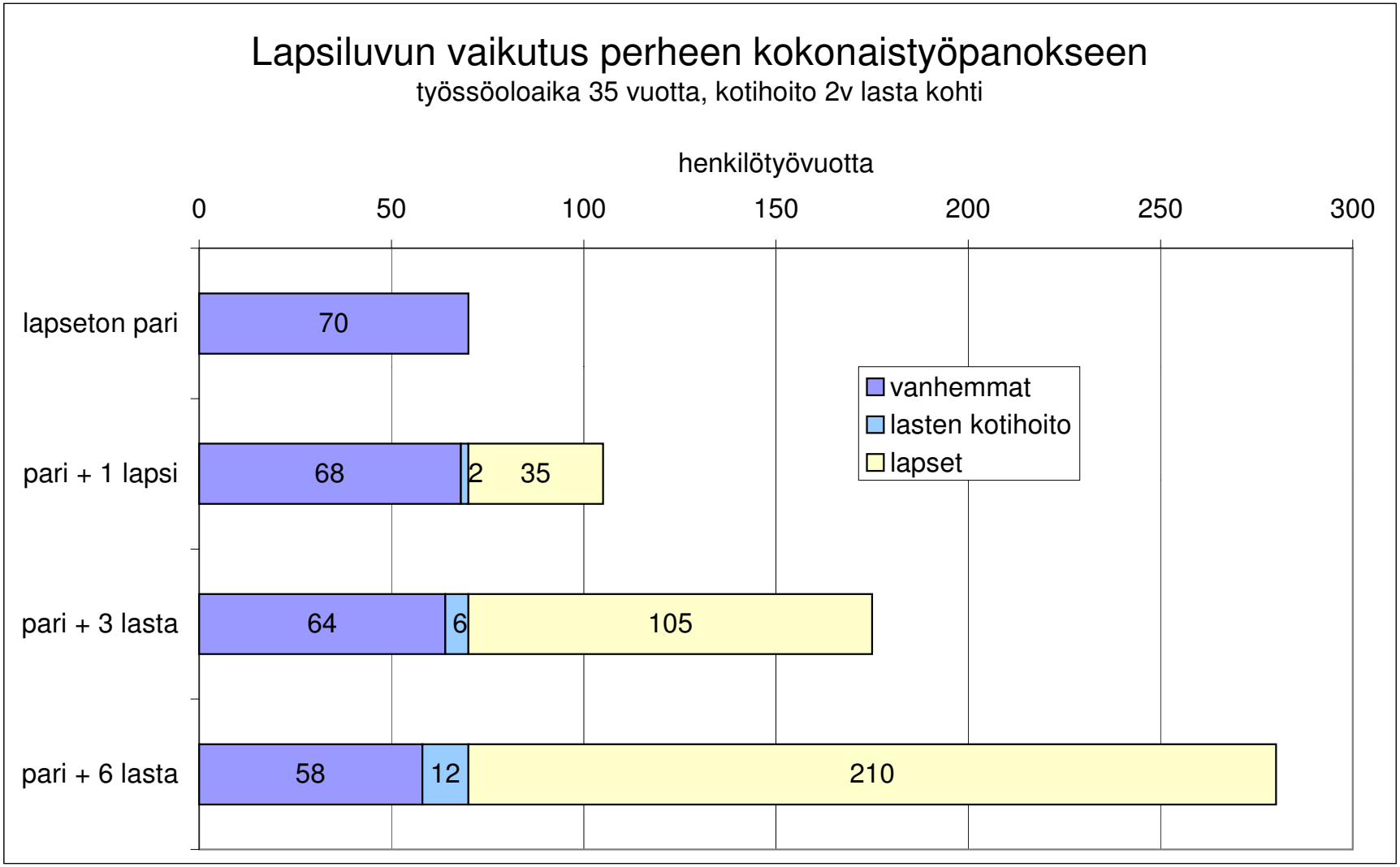

Mitä panostuksella saadaan?

Puuttuvat bkt:n tekijät

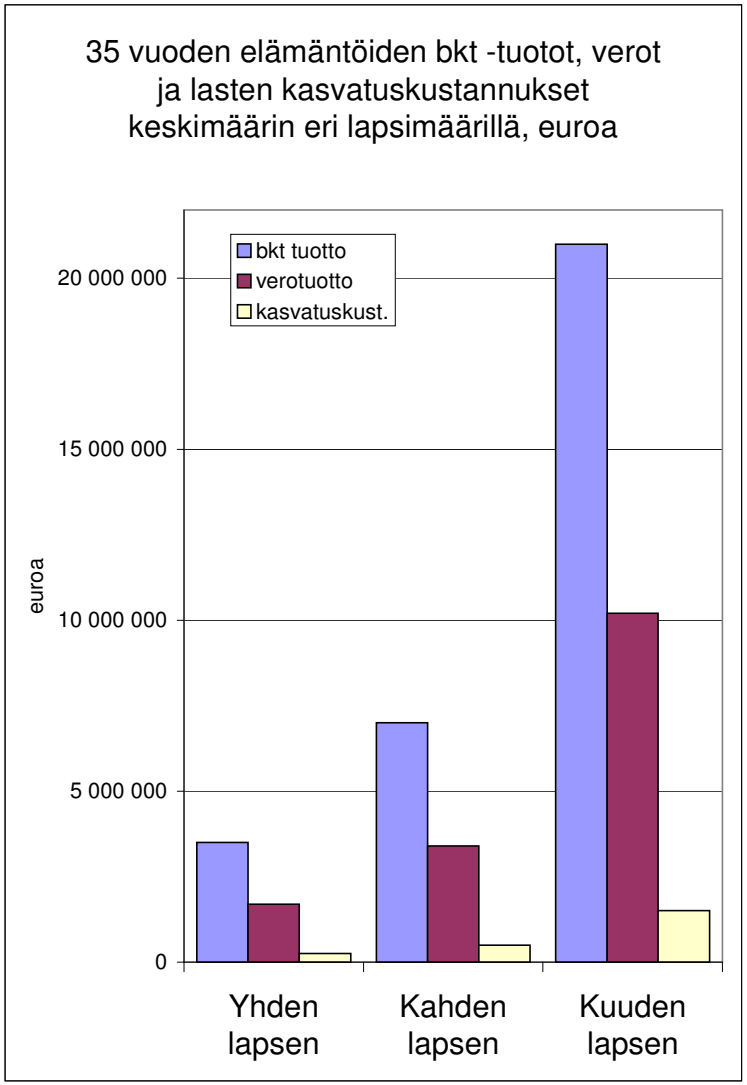

- Yhden lapsen 35 vuoden työn bkt-tuotto on keskimäärin 3,5 milj. euroa (21 mmk), verotuotto 1,7 milj. euroa (10 mmk) lapsen kasvatus- ja koulutuskulujen vastapainoksi, joiksi arvioidaan 0,25 milj. euroa (1-2 mmk)
- Kasvatustyö on yhteiskunnalle tuottavaa taloudellisestikin, varsinkin monen lapsen
- Eläkkeistä rahastoidaan vain neljäsosa, loput kerätään työikäisiltä - kunkin ikäluokan lapsilta ja lastenlapsilta
- Panostus lapsiperheisiin turvaa yhteiskunnan kilpailukyvyn, jatkuvuuden ja hyvinvoinnin rahoituspohjan jatkossa

Keinoja väestörakenteen paranemiseen

- **Lasten kulutus: Kulujen riittävä korvaus**
  - lapsilisä kulukorvauksena ostovoimansa säilyttävästi 18 vuoteen saakka
  - verovapaina ja kaikille kuuluvina lapsilisät eivät aiheuta tuloloukkuja
  - opintotuki lapsilisän jälkeen koko vanhempien elatusvastuuajaksi
  - kotitalouden omavastuu lasten kuluista neutraaliksi lapsiluvun kasvulle
- **Lasten hoito: Palvelut ja toimeentulo riittäviksi myös lapsiluvun kasvaessa**
  - palvelut kattamaan kaikki hoitomuodot, myös kotihoito (mm. kotipalvelut), joka yleistyy lapsiluvun ja hoitotyömäärän kasvaessa
  - toimeentulo ja eläketurva alle kouluikäisten lasten hoitotyöstä tasa-arvoisesti hoitomuodosta riippumattomasti
- **Lasten tilantarve: Verohelpotuksia vähintään lapsiluvultaan 3+ perheille**
  - lapsivähennykset verosta tasaamaan mm. asumis- ja liikennemenojen kasvusta johtuvia verolisiä lapsiluvun kasvaessa
  - korkovähennys ja asumistuki edelleen

Tavoitteita julkishallinnolle

- **Syntyvyys selvemmin mukaan väestörakennetavoitteisiin**
  – maahanmuuttajat eivät yksin riitä uusimaan väestöä ja työvoimaa jatkuvasti
  – kieli- ja kulttuurierot vähentävät koulutettujenkin siirtolaisten osaamisen käyttöä
  – riittävä syntyvyys uusii väestöä ja ikärakennetta jatkuvasti ja ennakoitavasti
  – kulttuuri välittyy luonnollisimmin lasten omaksuessa sen kasvaessaan
  – eri elämänvaiheissa olevien kotitalouksien välinen lapsikustannusten tasaus tulisi hoitaa valtion budjettivaroista
- **Lapsiperhevaiheen parempi toimeentulo huomion kohteeksi**
  – lapsiperheiden talouden tasapainon ja verokertymän seurantaa tulee parantaa lapsiluvun kasvun vaikutusten osalta, julkistalouden näkökulma ei yksin riitä
  – tarvitaan menojen ja verojen menokoripohjaiset laskentamallit: tilastoissa ei näy tulojen riittämättömyyden takia karsiutunut kulutus ja lapsilukukehitys
- **Julkishallintoon tarvitaan rakenteellisia uudistuksia**
  – lisää hallintorajoja ylittävää pysyvää yhteistyötä ja perhepolitiikkaohjelmia
  – lapsi- ja perheministeriö: omat budjettikehykset perhe- ja lapsimenoille varmistavat väestörakennekehityksen kannalta välttämättömän käsittelyn